

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

DARJA LAVTAR

Mentor: izr. prof. dr. Vasja Vehovar

INFORMACIJSKA PISMENOST

diplomsko delo

Ljubljana, 2003

KAZALO

1	UVOD	4
2	INFORMACIJSKA DRUŽBA.....	6
	2.1 Podatki, informacije, znanje.....	6
	2.2 Definicija informacijske družbe	7
	2.3 Pomen znanja v informacijski družbi	8
	2.4 Vrednost znanja v informacijski družbi	8
	2.5 Informacijsko-komunikacijske tehnologije.....	9
	2.6 Pomen uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij za izobraževanje	11
3	VRSTE PISMENOSTI.....	14
	3.1 Pismenost (<i>literacy</i>).....	14
	3.2 Funkcionalna pismenost (<i>functional literacy</i>).....	15
	3.3 Medijska pismenost (<i>media literacy</i>)	15
	3.4 Omrežna pismenost (<i>network literacy</i>)	16
	3.5 Knjižnična pismenost (<i>library literacy</i>)	16
	3.6 Digitalna pismenost (<i>digital literacy</i>).....	17
	3.7 Računalniška pismenost (<i>computer literacy</i>)	18
	3.8 Informacijska pismenost (<i>information literacy</i>).....	18
	3.9 Druge oblike pismenosti.....	18
	3.10 Povezanost različnih vrst pismenosti.....	19
4	KONCEPT INFORMACIJSKE PISMENOSTI.....	21
	4.1 Začetki pojma informacijske pismenosti.....	21
	4.2 Definiranje pojma informacijske pismenosti.....	22
	4.3 Informacijsko pismena oseba	24
	4.4 Pomen informacijske pismenosti za posameznike, gospodarstvo in državo	27
	4.4.1 <i>Informacijska pismenost in gospodarstvo</i>	28
	4.4.2 <i>Informacijska pismenost in demokracija</i>	28
	4.5 Učenje informacijske pismenosti	29
	4.6 Standardi informacijske pismenosti	31
	4.7 Informacijsko opismenjevanje v osnovni šoli	32
	4.8 Projekti informacijske pismenosti v Evropi	33
	4.8.1 <i>Akcijski načrt eEurope⁺</i>	34
	4.9 Informacijska pismenost in digitalni razkorak	37
	4.10 Vzroki za informacijsko nepismenost	38
	4.11 Kritike koncepta informacijske pismenosti	38

5	MERJENJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI	40
5.1	Projekt Adult Literacy and Lifeskills Survey (ALLS)	40
5.1.1	<i>Ozadje in namen projekta ALLS</i>	40
5.1.2	<i>Koncept projekta ALLS</i>	41
5.1.3	<i>Definicija informacijske pismenosti po ALLS</i>	43
5.1.4	<i>Dejavniki, ki vplivajo na informacijsko pismenost</i>	43
5.1.5	<i>Projekt ALLS v Sloveniji</i>	44
5.1.6	<i>Osnovne ugotovitve o informacijski pismenosti Slovencev</i>	45
5.2	Projekt SIBIS+	48
5.2.1	<i>Opis projekta</i>	48
5.2.2	<i>Splošni rezultati raziskave</i>	49
5.2.3	<i>Digitalna pismenost v Evropi</i>	50
5.2.4	<i>Digitalna pismenost evropske mladine</i>	51
5.2.5	<i>Sposobnosti za komuniciranje prek interneta</i>	52
5.2.6	<i>Internetne sposobnosti</i>	53
5.2.7	<i>Vključenost v vseživljenjsko izobraževanje</i>	54
5.2.8	<i>Digitalna pismenost glede na demografske značilnosti</i>	55
5.3	<i>Glavne ugotovitve raziskav ALLS (za Slovenijo) in SIBIS+</i>	56
6	ZAKLJUČEK	57
7	LITERATURA	58
8	PRILOGA: VPRAŠALNIK ALLS	60

1 UVOD

V preizobilju informacij, ki so nam danes na voljo, moramo imeti znanje, da se hitro in učinkovito orientiramo. Brez uporabe ustreznih informacijsko-komunikacijskih tehnologij pa je to danes skoraj nemogoče. Informacijsko-komunikacijske tehnologije zato spreminjajo skoraj vse aktivnosti, s katerimi se ukvarjamo. Videti je celo, da le njihova uporaba vodi v napredek: uporaba, prenos in shranjevanje informacij so namreč ključ do nadaljnjega napredka in kvalitetnega načina življenja (Lyon, 1995).

Za učinkovito odzivanje na potrebe nenehno spreminjajočega se okolja pa ljudje ne potrebujemo le informacij, ampak moramo poznati tudi tehnike in znanja, kako do teh informacij priti in jih znati uporabiti. Tisti ljudje, ki se naučijo učiti se, so informacijsko pismeni: vedo, kako se učiti, ker vedo, kako je organizirano znanje, vedo, kako najti informacije in kako jih uporabiti na tak način, da se tudi drugi lahko učijo iz njih. Informacijsko pismeni ljudje so pripravljeni na vseživljenjsko učenje, saj lahko vedno najdejo informacijo, ki jo potrebujejo za rešitev svojih nalog.

Da obstaja velika povezanost informacijske pismenosti z vseživljenjskim učenjem, kaže tudi naslednja definicija informacijske pismenosti, ki pravi, da je le-ta »*zmožnost najti, oceniti in uporabiti informacijo, da bi postali samostojne osebe, ki se vse življenje učimo*«. Ker se je potrebno učiti vse življenje, moramo biti na tekočem z napredkom tehnologije, da lahko v vsakem trenutku pridemo do tistih informacij, ki so za nas najbolj pomembne.

Projekte, ki povečujejo informacijsko pismenost prebivalstva, finančno podpirajo tudi številne vladne in nevladne organizacije in združenja (npr. Evropska Unija). Zaradi pomembnosti tega fenomena obstajajo tudi projekti, ki merijo informacijsko pismenost (npr. ALLS – Adult Literacy and Lifeskills Survey in SIBIS – Statistical Indicators Benchmarking the Information Society).

V diplomskem delu se z informacijsko pismenostjo najprej ukvarjam s splošnega vidika, zato najprej predstavim pojme, ki so povezani z informacijsko družbo, kot so podatek, informacija in znanje. Definirala bom tudi sam pojem informacijske družbe in

prikazala, kakšno vlogo ima znanje v informacijski družbi, ob tem pa še pomen informacijsko-komunikacijskih tehnologij za izobraževanje. V naslednjem poglavju bom opisala različne vrste pismenosti, njihovo medsebojno povezanost in predvsem povezanost vsake vrste pismenosti z informacijsko pismenostjo. Sledi poglavje o samem konceptu informacijske pismenosti, ki vsebuje predstavitev začetka in definicij informacijske pismenosti, pomena informacijske pismenosti za posameznika, gospodarstvo in državo, učenja informacijske pismenosti, projektov informacijske pismenosti in vzrokov za informacijsko nepismenost. V naslednjem poglavju pa bom predstavila dva projekta, ki merita informacijsko pismenost (ALLS in SIBIS). Svoje diplomsko delo pa bom končala z zaključkom, kjer bom podala svoje osnovne ugotovitve.

2 INFORMACIJSKA DRUŽBA

Za natančno definiranje in analizo koncepta informacijske pismenosti, ki je osrednja tema mojega diplomskega dela, bom najprej predstavila nekatere osnovne pojme, katere je potrebno predhodno definirati za nadaljnje razumevanje, in sicer so to pojmi: podatki, informacije in znanje, ki so tesno povezani z informacijsko družbo. Nadalje pa bom predstavila koncept informacijske družbe ter pomen in vrednost znanja v informacijski družbi. Sledi še predstavitev pojma informacijsko-komunikacijskih tehnologij in njihov pomen v izobraževanju, saj je vseživljenjsko učenje temelj informacijske pismenosti.

2.1 Podatki, informacije, znanje

Podatki so prva postaja pri nastajajoči verigi informacija – znanje in so običajno v obliki črk, besed, števil ali kakšnih drugih simbolov. Njihovo dešifriranje zahteva kognitivno sposobnost ter priklic predhodno osvojenih informacij, ki pomagajo dati podatkom pomen.

Preobrazba podatkov v *informacijo* pa je proces sprejemanja, prepoznavanja in konverzije, ki ga omogoča naša kognitivna zgodovina ter naša sposobnost dešifriranja simbolov znotraj določene kulture. Točna konverzija podatkov v informacije poteka le, če smo jim sposobni dodati vrednost iz zalog informacij, do katerih imamo dostop. Le-te pa so lahko v našem lastnem spominu, v knjigah ali v elektronskih napravah.

Z uporabo različnih virov lahko sestavimo zanimive in informativne slike, pri čemer ustvarimo precej specifično novo *znanje*. Res je tudi, da živimo v svetu, že naseljenem z ljudmi, ki so si pridobili informacije in jih pretvorili v znanje. In prav tako, kot je pomembno prepoznati 'osebni' vidik pridobivanja informacij in znanja, je pomembno tudi razumeti, da naše znanje posredujejo v enaki meri drugi ljudje – in naše lastne izkušnje (Haywood, 1997: 1-5).

2.2 Definicija informacijske družbe

Ideja informacijske družbe ni nova, ampak ima svoje korenine v literaturi post-industrializma, ki je v 1960-ih in 1970-ih letih označevala konec industrijske kapitalistične dobe in prihod storitvene družbe. Do določene mere sta si koncepta post-industrializma in informacijske družbe sorodna, vendarle pa informacijska družba pomeni še veliko več kot post-industrializem (Lyon, 1995: 55).

Daniel Bell (Lyon, 1995: 55) je mnenja, da je industrijska družba nadomestila agrarno družbo, ko je dominantna ekonomija prešla z zemlje na proizvodnjo, prav tako pa se je post-industrijska družba razvila kot rezultat nagibov ekonomije, kjer so v ospredje prehajale storitvene dejavnosti. V procesih produkcije je imela vedno večjo vlogo znanost in s tem tudi profesionalne, znanstvene in tehnične skupine, poleg tega pa tudi informacijska tehnologija, skupaj pa so tvorili osni princip ekonomije in družbe¹. Daniel Bell (Bell, 1973: 11-26) pravi, da pojmi pred-industrijske, industrijske in post-industrijske družbe predstavljajo obdobja na osi produkcije in vrste znanja, ki ga uporabljajo. V post-industrijski družbi postane najpomembnejše teoretično znanje – prevladuje teorija nad empirijo, znanje se kodificira v abstraktne sisteme simbolov, da ga lahko uporabljamo na različnih področjih izkušenj. Vsaka moderna družba živi z inovacijami in družbeno kontrolo sprememb ter poskuša planirati vnaprej. Zaradi družbene kontrole potrebujemo načrtovanje in napovedovanje. Spremeni se zavedanje o naravi inovacij, s tem pa postane teoretično znanje ključnega pomena. Teoretično znanje postaja osrednja prvina družbe, strateški vir, Bell temu pravi osni princip družbe. Univerze, raziskovalne organizacije, intelektualne institucije, kjer se teoretično znanje kodificira in oplemeniti, pa postajajo osne strukture družbe.

Informacijska družba je človeška družba, ki intenzivno uporablja informacijske računalniške storitve, predvsem internet (Metcalf v Gams, 1998: 1). Informacijska družba uvaja informacijske tehnologije v vse pore življenja. Ne gre samo za tehnološke spremembe, gre za to, kako razmišljamo, se obnašamo in živimo (Negroponte v Gams,

¹ Bellova konceptualna shema temelji na osnem načelu (*axial principle*) in ima osno strukturo (*axial structure*). Ideja osnih načel in osnih struktur poskuša določiti centralnost in ne vzročnost (to lahko naredijo le empirične raziskave). Zanima nas organiziran okvir, okoli katerega se nahajajo ostale institucije, pa tudi energično načelo, ki je osnovna logika za vse ostale.

1998: 1). Torej lahko rečemo, da je informacijska družba, v kateri so informacijske storitve ogrodje celotnega dogajanja, poligon za prodor uspešnih in za zaostajanje informacijsko nepismenih. Informacijska družba namreč označuje življenje v infosferi, kjer za življenje potrebujemo kvalitetne informacije. Brez njih ni razvoja, ampak zaostajanje in hiranje.

2.3 Pomen znanja v informacijski družbi

Informacije in znanje so za post-industrijsko družbo pomembni tako kvantitativno kot kvalitativno (Bell v Webster, 1995b: 31-48). Značilnosti post-industrijske družbe vodijo do uporabe večje količine informacij. Na drugi strani pa je opazen tudi kvalitativen premik k teoretičnemu znanju. Lahko bi rekli, da obstaja ne le več informacij, ampak tudi različna vrsta informacij oziroma znanja. Osrednja oseba post-industrijske družbe je tako strokovnjak, ki je usposobljen in ima sposobnosti za opravljanje vedno bolj zahtevnih opravil, ki jih zahteva post-industrijska družba. Izobrazba in usposabljanje sta ključnega pomena za strokovnjakovo usposobljenost. Daniel Bell post-industrijsko družbo poimenuje tudi *družba znanja*, ker viri inovacij izhajajo iz raziskovanja in razvoja. Teoretično znanje pa ni pomembno le na področju tehnoloških inovacij, ampak tudi v družbenih in ekonomskih odnosih.

Kevinu Robinsu in Franku Webstru (Webster in Robins, 1999: 110) pa znanje predstavlja dobrohotno silo, napredki v uporabi znanja pa omogočajo družbene spremembe.

Tako Daniel Bell kot tudi Kevin Robins in Frank Webster uvrščajo znanje v širši družbeni kontekst, ki omogoča družbene spremembe.

2.4 Vrednost znanja v informacijski družbi

Glede na velik pomen znanja v družbi so mu predvsem ekonomisti pripisali (ekonomsko) vrednost. Za Johna Naisbitta (Naisbitt, 1984: 7-31) je znanje gonilna sila ekonomije, zato poskuša opredeliti njegovo vrednost. Zavzema se za sistematizirano produkcijo znanja, ojačati pa je treba moč ter izrabo možganov. Masovno moramo

proizvajati znanje, saj predstavlja gonilno silo ekonomije. Pri tem je pomembno, da je znanje sinergetsko: celota je ponavadi vredna več kot vsota delov. V informacijski družbi lahko vrednost povečamo z znanjem in ne z delovno silo. Za proizvodnjo so namreč najbolj pomembne intelektualne funkcije, od katerih so odvisne fizične funkcije. Peter Drucker (Drucker v Naisbitt, 1984: 7) pravi, da je produktivnost znanja postala ključ za produktivnost, tekmovalno moč in ekonomski dosežek. Znanje je že postalo primarna industrija, ki ekonomiji daje pomembne vire produkcije. Za Toma Stonierja (Stonier v Webster in Robins, 1999: 90) je kopičenje informacij tako pomembno kot kopičenje kapitala, saj z razširjanjem našega znanja tudi svet postaja bogatejši.

Tudi Daniel Bell (Bell, 1973: 212) pripiše znanju, in sicer teoretičnemu, svojo vrednost. Pravi, da je post-industrijska družba očitno družba znanja, in sicer v dveh smislih:

- Viri inovacij izhajajo iz raziskovanja in razvoja, zato nastane nov odnos med znanostjo in tehnologijo, saj postane teoretično znanje osrednjega pomena.
- Področje znanja ima v družbi zelo visok pomen, če sodimo po bruto družbenem proizvodu in deležu zaposlenih v tem področju.

Predvsem ta druga Bellova točka nam kaže, kako znanje proizvaja dodano vrednost v post-industrijskih družbah. Informacijske tehnologije namreč skrajšujejo delovni čas in zmanjšujejo vlogo proizvodnega delavca, saj nadomeščajo delovno silo kot vir dodane vrednosti v družbenem proizvodu. Znanje in informacije izpodrivajo delovno silo in kapital kot osrednji komponenti ekonomije (Lyon, 1995: 55-56).

2.5 Informacijsko-komunikacijske tehnologije

Frank Webster (Webster, 1995a: 7-23) meni, da so dosežki v prenosu in hranjenju informacij vodili do uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij na skoraj vseh področjih življenja. V obtoku je veliko več informacij kot kdaj koli prej. Pomemben vpliv imajo: računalniki, televizija (kabelski in satelitski programi, video, teletekst), radio, filmi, knjige, revije, časopisi, kasete, zgoščenke, reklame, telefon, video kamere. Na podlagi vseh prejetih informacij odločamo o našem izgledu, opremljamo svoj dom in podobno. Brez vseh teh informacijsko-komunikacijskih tehnologij bi danes zelo težko komunicirali. V vsakdanjem življenju se ne posvečamo vprašanju, kdaj, kako, koliko nove tehnologije vplivajo na nas. Večina ljudi je preprosto do določene mere

prisiljena sprejemati nove tehnologije, saj mora ostati v koraku s časom. Nepoznavanje določenih novitet se namreč odraža na prav vseh področjih življenja, tako privatni kot tudi javni sferi. Zaradi nuje po sprejemanju novih tehnologij smo se pripravljene odreči nekaterim stvarjem, ki so nam pred uvedbo določenih novitet pomenile več.

Dva elementa, za katera John Goddard (Goddard v Webster, 1995a: 18) meni, da sta tudi pomembna za post-industrijsko družbo, sta:

- računalniki in informacijsko-komunikacijske tehnologije omogočajo infrastrukturo, ki omogoča objavo in pošiljanje informacij,
- z veliko rastjo storitev, ki jih omogočajo informacijsko-komunikacijske tehnologije in baze podatkov na mreži, pa lahko pridemo do različnih informacij.

John Naisbitt (Naisbitt, 1984: 16) pa ne govori le o pomenu izrabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij, ampak poudarja tudi uporabo različnih tehnologij kot enoten informacijski in komunikacijski sistem, ki prenaša podatke in interakcije med računalniki in ljudmi. David Lyon (Lyon, 1988: 5) meni, da uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij v vladi, izobraževanju, medijih, domači sferi in na delovnem mestu pomeni, da se vedno več družbenih odnosov odvija preko računalnikov.

Hans D'Orville² vidi v informacijsko-komunikacijskih tehnologijah generične tehnologije, ki vodijo družbene procese in vplivajo na vse človeške aktivnosti. Informacijsko-komunikacijske tehnologije predstavljajo sredstvo napredka družbe znanj in nam služijo za produkcijo, pošiljanje in dostop do znanja, informacij in komunikacij. S tem je bil odkrit ogromen ekonomski in družbeni potencial. Za učinkovito uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri procesu pridobivanja znanja oziroma izobraževanja pa moramo biti usposobljeni za delo z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami.

Daniel Bell (Lyon, 1995: 56) pa meni, da zaradi razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologij in telekomunikacijske infrastrukture prihaja do velikih družbenih sprememb.

² Towards the Global Knowledge and Information Society – the Challenges for Development Cooperation. <http://www.undp.org/info21/public/pb-challenge.html>.

Povezava različnih tehnologij (telefona, računalnika, kabelske televizije, zgoščenk, itd.), prenos podatkov, zmanjšanje, če ne že skoraj opuščenje papirja v transakcijah in izmenjavah, novi načini prenosa novic, zabave in znanja vodijo do velike reorganizacije v načinih komuniciranja med ljudmi.

Elektronska knjižnica in internet spreminjata naravo informacijskega obnašanja v pridobivanju informacij, iskanju informacij in ravnanju z informacijskimi viri. Komunikacija z informacijami se je premaknila s področja tradicionalnih tehnologij k informacijskim tehnologijam, kjer obstajajo posebne informacijske metode. Značilna sprememba je intenzivnost potreb po informacijskih znanjih in vse bolj kompleksno informacijsko bogat svet (Žumer, 2000: 97).

2.6 Pomen uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij za izobraževanje

Različni avtorji vidijo v uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij velik napredek v izobraževanju, saj se s tem odpirajo novi načini dostopa do znanja. Tudi Kevin Robins in Frank Webster (Robins in Webster, 1995: 145-151) poudarjata pomen novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, saj predstavljajo ključ do izobrazbe in blaginje. Brez tehničnega znanja in brez računalniške pismenosti bodo družbe nemočne. Nekatera znanja ne predpostavljajo tehničnih in visoko zahtevnih sposobnosti, ampak jih je možno osvojiti v nekaj urah, če smo vajeni delati z računalniki. Programska oprema je namreč zasnovana tako, da je uporabnikom prijazna.

Steven Jones (Jones, 1998: 9) meni, da raba vseh medijev predstavlja možnost za izobraževanje. Včasih sta bila še posebej radio in televizija orodji, ki sta omogočali boljšo kvaliteto izobraževanja, danes pa je računalniško posredovana komunikacija ravno tako zelo pomembna. Ivanu Gerliču (Gerlič, 2000: 7) se zdi, da mora biti v dobi informacijske družbe vloga informatizacije izobraževalnega sistema zelo pomembna.

Lea Bregar³ navaja, da so spremembe v izobraževanju zlasti intenzivne v Kanadi, ZDA in Avstraliji, manj pa v Evropi, kjer vodijo skandinavske države. Kljub počasnejšemu prodiranju sodobnih izobraževalnih oblik je zavedanje o nujnosti posodabljanja izobraževanja in prilagajanja zahtevam informacijske družbe iz leta v leto bolj izraženo tudi v Evropi. To se izraža tudi s podporo številnim projektom s področja izobraževanja, informacijske tehnologije in telekomunikacij. Delovna sila današnjega in jutrišnjega dne potrebuje takšna znanja in sposobnosti, ki ji bodo omogočale učinkovito prilagajanje neprenehoma spreminjajočim se situacijam. Kot ena temeljnih sposobnosti je sposobnost, kako priti do informacij in kako jih uporabiti. Razvijanje sposobnosti in znanj je danes neprekinjen proces, ki se ne konča z zaključkom formalnega izobraževanja posameznika. Vseživljenjsko izobraževanje postaja imperativ, katerega uresničevanje spodbuja in podpira tehnologija. Sodobna računalniška in multimedijska tehnologija, zlasti pa vse bolj zmogljive telekomunikacije, omogočajo mnogo več fleksibilnosti glede na čas, prostor, vsebino in tempo izobraževanja. Koncept odprtega, fleksibilnega izobraževanja se vse bolj uveljavlja kot način modernizacije in demokratizacije izobraževanja, ki ga ne morejo več prezreti niti tradicionalne izobraževalne ustanove. Sodobne tehnološke možnosti izobraževanja izgubo interakcijske komponente v veliki meri odpravljajo. Povečati dostopnost študija s premagovanjem omejitev, povezanih s prostorsko komponento, postaja s tehnološkim razvojem vse manj pomembno. V ospredje pa prihajajo nove priložnosti, podprte z uporabo sodobne tehnologije in v osnovi usmerjene k učinkovitemu pridobivanju informacij in kreiranju novega znanja.

Znanje, zahtevano v elektronski dobi, je drugačno od tistega v klasični dobi. Prepoznavanje in lokacija elektronskih virov (v primerjavi s tradicionalno knjižnico) zahteva znanje, ki ga je treba nenehno dopolnjevati in se spreminja glede na uporabo konkretnih informacijskih virov, torej lahko govorimo o potrebi za vseživljenjsko izobraževanje (Žumer, 2000: 97-98).

Nedvomno pa je bistvo informacijske družbe v 'znati koristno uporabljati', ne samo v 'imeti tehnologijo' (Bešter v Berce, 2000: 61). To pa je tudi bistvo informacijske pismenosti, o kateri pa več v naslednjem poglavju.

³ Študij na daljavo – nove poti komuniciranja v procesu izobraževanja. <http://www.ef.uni-lj.si/ncp/papers/sndkomun.doc>

Z informacijsko pismenostjo pa so povezane tudi druge vrste pismenosti. Nekatere so njen predpogoj, nekatere so ji sorodne, spet nekatere pa jo nadgrajujejo. Opis in povezanost različnih vrst pismenosti sledi v naslednjem poglavju.

3 VRSTE PISMENOSTI⁴

V tem poglavju so prikazane različne vrste pismenosti. Najprej je predstavljena 'osnovna' pismenost, iz katere izhaja večina ostalih pismenosti. Različni avtorji pripisujejo različnim vrstam pismenosti svoje pomene, dejstvo pa je, da je vsaka pomembna – nekatere sicer manj kot druge, vendar pa je veliko odvisno od področij, na katerih je posameznik aktiven. Vsekakor pa je za vsakega posameznika dobro, da je pismen na čim več področjih.

3.1 Pismenost (*literacy*)

Povezana je s sposobnostjo brati in včasih s sposobnostjo razumeti in interpretirati določene pojave. Pismen pomeni učiti se, biti sposoben brati in pisati. Obstajajo številne definicije. Tu so nekatere:

- sposobnost uporabljati jezik v pisni obliki,
- uporabljati črke za predstavitev govornega jezika,
- sposobnosti za razpoznavanje in oblikovanje pisnih besedil (*print, alphabet literacy*),
- sposobnost poslušanja, govornega, branja, pisanja in kritičnega razmišljanja ter uporabe jezika v različnih situacijah,
- vključuje tudi komunikacijske sposobnosti za delovanje v družbi.

Pismenost je za informacijsko pismenost temelj uspešnega razvoja v informacijski družbi.

Osnovni koncept informacijske pismenosti vključuje nove oblike pismenosti primerne za zahtevnejša informacijska okolja. Osnovna šola mora razvijati poleg klasične pismenosti tudi novodobne (poslušanje, branje, govorno in pisno izražanje, medijsko in vizualno pismenost, računalniško, informacijsko). Nekatere pismenosti so osnovane na posebnih sposobnostih, vodijo pa k osnovnima konceptoma (informacijski in digitalni pismenosti), ki sta osnovana na znanju, zaznavanju in pristopih, ki se nanašajo na

⁴ Kjer ni drugače navedeno, je besedilo povzeto po Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>

enostavnejše sposobnosti pismenosti.

3.2 Funkcionalna pismenost (*functional literacy*)

Funkcionalno pismena je oseba, ki se lahko ukvarja z različnimi aktivnostmi, kjer je funkcionalna pismenost potrebna za uspešno delovanje v družbi. Omogoča ji uporabo branja, pisanja in računanja za nadaljnji razvoj.

Pri nas pojem uvaja Silva Novljan. Po njenem funkcionalna pismenost vključuje tudi spretnost iskanja, pridobivanja informacij in knjižnega gradiva ter njegovo samostojno, kritično in ustvarjalno rabo.

Pod funkcionalno pismenost razumemo tudi zmožnost izpolnjevanja raznih formalnih obrazcev, katerih izpolnitev zahtevajo ponavadi razni državni organi, pa tudi druge institucije (npr. izpolnitev obrazca za odmero dohodnine, pogodba o naročniškem razmerju, ipd.).

Z razvojem bolj zapletenih oblik informacij in tehnologije se pojavijo nove oblike pismenosti: knjižnična (*library literacy*), medijska (*media literacy*) in računalniška (*computer literacy*).

3.3 Medijska pismenost (*media literacy*)

Pomeni kritično mišljenje pri ocenjevanju informacij zbranih iz množičnih medijev (televizija, radio, časopisi, revije, internet). Gre za razširitev pojma pismenosti z vključitvijo množičnih medijev. Pomaga ljudem razumeti svet poln slik, zvokov in besed. Medijsko pismen je vsak, ki lahko prepozna, ovrednoti, analizira in oblikuje tiskane in elektronske medije. Ta pismenost se pokriva z bolj splošnimi koncepti informacijske pismenosti.

3.4 Omrežna pismenost (*network literacy*)

Sinonima pojma omrežne pismenosti (*network literacy*) sta *internet literacy* in *hyper-literacy*. Pojem je predstavil McClure, ki to pismenost definira kot sposobnost identificirati in dostopiti do elektronskih informacij iz mreže ter jih uporabljati. Malo se razlikuje od internetske pismenosti.

Glavne komponente omrežne pismenosti so:

- znanje:
 - zavedanje o vrsti in uporabi mrežnih virov,
 - razumevanje vloge in uporabe mrežnih informacij pri reševanju vsakdanjih problemov,
 - razumevanje sistema, po katerem se mrežne informacije proizvajajo, upravljajo in so dostopne;
- sposobnosti:
 - iskanje specifičnih informacij preko mreže,
 - upravljanje z informacijami.

3.5 Knjižnična pismenost (*library literacy*)

Pojem je stalno prisoten v literaturi. Tudi pomen tega pojma se je spreminjal. Nekdaj je to pomenilo znati vprašati knjižničarja, da ti poišče gradivo, kasneje poznavanje organiziranosti kataloga, razumevanje signature itd.

Ima dva pomena. Eden se nanaša na sposobnost in uporabo knjižnic in je predhodnik informacijske pismenosti s poudarkom na sposobnosti odločanja o raznih virih informacij. Drugi pomen se nanaša na vključitev knjižnic v programe pismenosti (učenje bralnih sposobnosti). Dusenbury poudarja samoučinkovitost kot bistveni del te pismenosti. Ta pismenost namreč pomaga pri iskanju informacij in pokaže, kdaj je potrebna pomoč strokovnjaka. Fatzer navaja več faz knjižnične pismenosti:

- *knjižnična nepismenost*: uporabnik ne more najti knjige sam brez pomoči drugega,
- *polknjižnična pismenost*: najde knjigo v katalogu in na polici in članke v kazalu,

- *knjižnično pismen*: uporabi sistematično iskalno strategijo, da najde in ovrednoti najbolj relevantno informacijo na želeno temo,
- *knjižnično spreten*: razume oblike komunikacije in gradivo. Lahko posploši in oblikuje iskalno zahtevo, da odkrije iskalne potrebe.

Knjižnična pismenost je pogosto sinonim za bibliografske inštrukcije (*bibliographic instruction*) in knjižnične sposobnosti (*library skills*).

3.6 Digitalna pismenost (*digital literacy*)

Pojem se pojavlja v devetdesetih letih pri mnogih avtorjih in se nanaša na sposobnost brati in razumeti hipertekstualne in multimedijske tekste. Vsebuje sposobnost razbrati slike, zvoke kot tudi tekst. Digitalno pismen mora biti sposoben razumeti in predelati nove oblike predstavitev. Digitalna pismenost je spoznanje tistega, kar vidiš na ekranu. Digitalna pismenost (*digital literacy*) - sinonim: *digital information literacy* – je definirana kot pismenost primerna za obdobje interneta. Računalniška, medijska in mrežna pismenost so najprej potrebne sposobnosti, da uporabniki postanejo digitalno pismeni.

Digitalna pismenost je sposobnost razumeti in uporabiti informacijo v različnih oblikah iz raznih virov dostopnih preko računalnika. Bistveno je kritično vrednotenje. Ta lastnost je enako pomembna za digitalno in tiskano pismenost.

Sposobnosti potrebne za tiskano in digitalno pismenost:

- *pre-internetska informacijska pismenost*: zahteva branje, pisanje ter sposobnosti vrednotenja (kritično mišljenje),
- *post-internetska informacijska pismenost*: zahteva branje, pisanje, tipkanje, razširjeno kritično mišljenje, računalniške sposobnosti.

Sinonim digitalni pismenosti je tudi pojem *multimedijske pismenosti*. Podoben pojem je tudi *elektronska pismenost*. Pojem elektronska pismenost in elektronska informacijska pismenost pomenita učenje uporabe elektronskih informacijskih sistemov, iskalnih strategij in interneta.

3.7 Računalniška pismenost (*computer literacy*)

Pojem je stalno prisoten v literaturi. Pomeni zmožnost uporabe računalnikov. Gre za sposobnosti zahtevane za uporabo različnih programskih paketov skupaj z splošnimi informacijsko tehnološkimi spretnostmi (npr. kopiranje z disket). Je prvi pogoj za informacijsko pismenost, ki pa ni več zadosten. Lahko jo definiramo tudi kot:

- razumevanje in sposobnosti za delovanje v okolju, kjer je potreben računalnik,
- pomeni vse, kar posameznik potrebuje za delo z računalnikom in o njem za delovanje v družbi.

Pomeni, da posameznik ve, kaj računalnik lahko naredi in česa ne tako s stališča programske kot strojne opreme. Imeti moraš tudi zaupanje vase pri uporabi računalnika. Lahko si računalniško pismen brez tega, da si informacijsko pismen. Ne moreš pa biti informacijsko pismen brez tega, da si računalniško pismen. Mnogo avtorjev povezuje ta dva pojma. Pojem *informacijsko-tehnološka pismenost (IT literacy)* zajema zbirko sposobnosti povezanih z računalniškim in telekomunikacijskim sistemom.

3.8 Informacijska pismenost (*information literacy*)

O informacijski pismenosti, ki je osrednja tema diplomskega dela, več v naslednjem poglavju. Kot osnovno informacijo povejmo le eno od splošnih definicij, ki pravi, da je informacijska pismenost »zmožnost najti, oceniti in uporabiti informacijo, da bi postali samostojne osebe, ki se vse življenje učimo«⁵.

3.9 Druge oblike pismenosti

Še nekatere druge oblike pismenosti pa so naslednje:

- *dance literacy* (plesna pismenost),
- *legal literacy* (pravna pismenost),
- *workplace literacy* (delovna pismenost),
- *visual literacy* (vizualna pismenost),

⁵ definicija Commission on Colleges, Southern Association of Colleges and Schools; vir: Information Literacy in a Nutshell: Basic Information for Academic Administrators and faculty, <http://www.ala.org>

- *numerical literacy* (računska pismenost),
- *cultural literacy* (kulturna pismenost),
- *business literacy*⁶ (poslovna pismenost),
- *health literacy*⁷ (zdravstvena pismenost).

Glede na to, da našteje oblike pismenosti niso neposredno povezane s konceptom informacijske pismenosti, sem jih samo omenila. Poglejmo si še, kako so različne vrste pismenosti med seboj povezane.

3.10 Povezanost različnih vrst pismenosti

Glede na definicije posameznih vrst pismenosti menim, da so si nekatere vrste pismenosti zelo sorodne, nekatere pa so si nekako podrejene oziroma nadrejene.

Vsekakor je pismenost predpogoj za informacijsko pismenost. Brez znanja branja, pisanja, govora, poslušanja in računanja tudi iskanje informacij s pomočjo informacijsko-komunikacijskih tehnologij ni možno. Za uporabo računalnika in podobnih tehnologij pa mora biti posameznik tudi tehnološko pismen (v širšem pomenu besede, saj obvladanje raznih vrst mehanizacij ni potrebno). Ker so množični mediji pomemben vir informacij, mora biti posameznik tudi medijsko pismen. Prav tako je v informacijski družbi potrebno uporabljati internet, ne le kot vir informacij, preko interneta lahko informacije tudi sami posredujemo drugim. Zato je konceptu informacijske pismenosti blizu tudi omrežna pismenost (vendar pa je informacijska pismenost precej širši pojem in zajema več področij).

Najbolj so informacijski pismenosti sorodni pojmi digitalne pismenosti, računalniške pismenosti in pismenosti, ki temelji na informacijsko-komunikacijskih tehnologijah. Od teh pojmov je mogoče najožji pojem računalniške pismenosti. Ostali pojmi pa so v literaturi zelo podobno definirani in se večinoma prekrivajo. Različni avtorji in različne raziskave pa uporabljajo različne pojme, vendar pa natančnejša analiza pokaže, da se vsi

⁶ Vir: <http://www.infolit.org/definitions/index.html>

⁷ Vir: <http://www.infolit.org/definitions/index.html>

ukvarjajo z eno in isto temo, zato sem se odločila, da bom predvsem uporabljala pojem informacijska pismenost. Poleg tega se mi zdi pojem informacijska pismenost najprimernejši tudi zato, ker najbolj implicira povezavo s pojmom informacija, ki je temeljnega pomena za uspešno udejstvovanje v informacijski družbi. Povezovanje informacij namreč oblikuje znanje, ki tvori vsakega posameznika, kajti brez znanja v informacijski družbi ne moramo upati na uspeh.

V povezavi z informacijsko pismenostjo je tudi pomemben tudi pojem informacijske kompetence oz. informacijske sposobnosti (*information competence*), ki pomeni »sposobnost najti, oceniti, uporabiti in posredovati informacijo v vseh mogočih oblikah«⁸. Lahko bi rekli, da je informacijska kompetenca nadgradnja informacijske pismenosti, saj »združuje knjižnično pismenost, računalniško pismenost, medijsko pismenost, tehnološko pismenost, etiko, kritično mišljenje in komunikacijske sposobnosti«⁹.

V nadaljevanju pa osrednjo pozornost namenjam konceptu informacijske pismenosti.

⁸ definicija Work Group on Information Competence, Commission on Learning Resources and Instructional Technology, vir: DORIL: <http://www.lib.usf.edu/ref/doril/definitions.html>

⁹ definicija Work Group on Information Competence, Commission on Learning Resources and Instructional Technology, vir: DORIL: <http://www.lib.usf.edu/ref/doril/definitions.html>

4 KONCEPT INFORMACIJSKE PISMENOSTI

V tem poglavju bom podrobneje predstavila začetke in različne definicije informacijske pismenosti. Sledi predstavitev informacijske pismenosti v povezavi z izobraževanjem (učenje informacijske pismenosti, standardi, informacijsko opismenjevanje v osnovni šoli). Nadalje je prikazan pomen informacijske pismenosti za posameznike, gospodarstvo, državo in demokracijo. Poiskala sem tudi povezavo med informacijsko pismenostjo in digitalnim razkorakom. Na kratko so prikazani tudi projekti informacijske pismenosti v Evropi in vzroki za informacijsko nepismenost.

4.1 Začetki pojma informacijske pismenosti

O informacijski pismenosti se govori od leta 1970, kar sovpada s periodizacijo informacijske dobe (Bahrens v Pivec, 2001: 149). Paul Zurkowski je leta 1974 predlagal National Commission on Libraries and Information Science v Washingtonu, da bi informacijsko pismenost proglasili za cilj naslednjega desetletja. Njegov koncept informacijske pismenosti je bil naslednji: ljudi, usposobljene za aplikacijo informacijskih virov pri njihovem delu, lahko označimo za informacijsko pismene. Morali so se naučiti tehnike in spretnosti za uporabo širokega spektra informacijskih orodij kot tudi primarnih virov, potrebnih za reševanje njihovih problemov.

Tudi Carol Kuhlthau se je spraševal, kaj pomeni biti pismen v informacijski družbi. Prisega, da gre za veliko podobnost funkcionalni pismenosti – za sposobnost razbrati in uporabiti informacije, bistvene za vsakdanje življenje. Gre tudi za prepoznavanje informacijske potrebe in za pridobivanje informacij, neobhodnih za pametne odločitve. Informacijska pismenost pomeni sposobnost upravljanja s kompleksi informacij, generiranih z računalniki in množičnimi mediji. Pomeni tudi osvojitev nauka, da je treba celo življenje spremljati tehnične in socialne spremembe, ker zahtevajo vedno nove sposobnosti in znanja (Pivec, 2001: 149).

4.2 Definiranje pojma informacijske pismenosti

Obstajajo različne definicije informacijske pismenosti.

Definicija *ALA (American Library Association)* iz leta 1989 se glasi: Informacijsko pismena oseba mora spoznati, kdaj informacijo potrebuje. Imeti mora sposobnost jo najti, ovrednotiti in jo učinkovito uporabiti. Informacijsko pismen je tisti, ki se je naučil, učiti se. Ve, kako se učiti, ker ve, kako je informacija organizirana, kako jo najde in jo uporabi tako, da se lahko iz nje še drugi učijo¹⁰. Definicija ALA je najpogosteje citirana v literaturi, ki sem jo preštudirala.

Če si ogledamo podrobnejšo definicijo po *Isbell, Dennis in Carolu Hammondu*¹¹ iz leta 1992, je informacijska pismenost naslednje:

- zavedanje potrebe po informaciji,
- védenje kako priti do informacij,
- na kakšen način ovrednotiti informacije,
- na kakšen način sintetizirati informacije,
- imeti sposobnost komunicirati z informacijami.

*McClure*¹² pravi, da se informacijska pismenost ukvarja z informacijo ne glede na obliko.

*Tuckett*¹³ razume informacijsko pismenost kot hierarhijo sposobnosti na treh nivojih:

- *enostavne informacijske sposobnosti*: uporaba enega informacijskega orodja (knjižničnega kataloga),
- *sestavljene informacijske sposobnosti*: gre za združitev enostavnih orodij (priprava bibliografije z iskanjem po več bazah podatkov),
- *zapletene informacijske sposobnosti*: omogočajo uporabo različnih informacijskih mrež, vrednotenje in ponovno predelavo informacij.

¹⁰ viri: <http://www.ala.org>; Pivec, 2001: 149-150; Žumer, 2000: 93; Ogris, 2001: 551.

¹¹ <http://www.beepworld3.de/members29/udkleksikon/informacijskapismeno.htm>

¹² Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>

¹³ Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>

Po *Malleyu* (Žumer, 2000: 95) informacijsko pismenost sestavljajo informacijske spretnosti in znanje, knjižnice, pa tudi znanje, ki ga potrebujemo pri komunikaciji, študiju, učenju, in branju, kot je:

- *pridobivanje informacij*:
 - iskalna strategija,
 - bralna sposobnost,
 - informacijski viri,
 - uporaba indeksov,
 - uporaba abstraktov,
 - interpersonalne sposobnosti,
 - sposobnost poslušanja,
 - spremljanje novosti v stroki,
 - sposobnost opazovanja;
- *organiziranje informacij*:
 - zapisovanje predavanj,
 - povzemanje iz knjig,
 - spominske sposobnosti,
 - indeksiranje osebne dokumentacije,
 - organizacija informacij na splošno;
- *ocenjevanje informacij*:
 - izbira informacij,
 - vrednotenje knjig, člankov,
 - interpretiranje podatkov, izvirnih dokumentov;
- *komunikacija informacij*:
 - sposobnost pisanja,
 - pisanje razprav,
 - raziskovalna tehnika,
 - pisanje sporočil,
 - pisanje disertacije,
 - oblikovanje abstrakta.

V literaturi je možno najti še več definicij informacijske pismenosti, vendar se med seboj prepletajo in pokrivajo, zato se mi ne zdi smiselno, da bi jih naštela še več.

4.3 Informacijsko pismena oseba

Še številni drugi avtorji definirajo informacijsko pismeno osebo¹⁴. Naj povzamem nekaj značilnosti take osebe:

- oseba spozna, da je točna in popolna informacija osnova za pravilno odločanje,
- oblikuje vprašanja na osnovi informacijske potrebe,
- identificira potencialne vire informacije,
- razvije uspešne iskalne strategije,
- dostopa do informacij preko računalnika in drugih tehnologij,
- vključi novo informacijo v obstoječe znanje,
- sodeluje v samoučenju,
- uporablja različne informacijske tehnologije in sisteme,
- spozna potrebo po informaciji,
- kritično vrednoti informacije (po verodostojnosti, primernosti in vrednosti pri procesu reševanja problemov),
- organizira informacije za uspešno uporabo v praksi.

Namreč informacijsko pismena osebnost razume različne nivoje, tipe in oblike informacij in njihovo uporabo. Po *C.S. Doyle*¹⁵ je informacijsko pismena osebnost takšna, da:

- zazna dostopno in kompletno informacijo, ki je osnova za inteligentno odločitev,
- spozna potrebo po informaciji,
- izoblikuje vprašanja, ki so osnova za informacijske potrebe,
- identificira potencialne informacijske vire,
- razvija uspešne iskalne strategije,
- ve, katere računalniške baze podatkov omogočijo dostop do ustreznih informacijskih virov,

¹⁴ Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>

¹⁵ <http://www.beepworld3.de/members29/udkleksikon/informacijskapismeno.htm>

- zna ovrednotiti informacije,
- je sposobna organizirati informacije za praktično uporabo,
- je sposobna integrirati nove informacije z že obstoječim znanjem,
- je sposobna uporabiti informacije za kritično mišljenje, kot tudi za reševanje problemov.

Za **Barry**-ja (Barry v Žumer, 2000: 97) pa je informacijsko pismen tisti posameznik, ki obvlada naslednja parcialna informacijska znanja:

- oblikovanje in analiza potreb,
- prepoznavanje in vrednotenje virov,
- lokacija individualnih virov,
- prepoznavanje in vrednotenje verjetnih virov,
- pregledovanje, selekcija in zavračanje neuporabnega,
- pregledovanje virov, snemanje in shranjevanje informacij,
- interpretacija, analiza, sinteza in vrednotenje znanih informacij,
- predstavitev rezultatov dela,
- evalvacija doseženega.

Na pomen informacijske pismenosti opozarjajo tudi slovenski strokovnjaki. **Breda Filo** (Filo v Žumer, 2000: 94) definira informacijsko pismenost kot sposobnost priti uspešno do informacij in jih znati ovrednotiti za reševanje problemov in odločanje. Biti informacijsko pismen pomeni:

- preživeti, biti učinkovit v okolju informacijske tehnologije,
- živeti produktivno, zdravo in zadovoljivo,
- učinkovito obvladati hitro spreminjajoče se okolje,
- zagotoviti bodočim generacije boljše življenje,
- najti primerne informacije za reševanje osebnih in profesionalnih problemov,
- znati pisati ter delati z računalnikom.

Definicija informacijske pismenosti, ki jo podaja Breda Filo, je dokaj široka in zajema več vidikov vsakdanjega življenja (kot nekatere prejšnje definicije).

Informacijsko pismena oseba ve, da se je v informacijski družbi treba neprestano učiti.

Najširše informacijsko pismenost definira *Novljanova* (Novljan: 1998: 16; tudi Žumer, 2000: 95). Ima jo za najvišjo od vseh potrebnih vrst pismenosti (branje, poslušanje, govor, risanje, gledanje) sodobne družbe. Poudarja tudi kritično mišljenje in spretnosti reševanja problemov (vključujoč razumevanje, sintezo, analizo, interpretacijo) in obvladanje faz v procesu iskanja informacij. Je razširjen koncept tradicionalne pismenosti kot je sposobnost branja, pisanja, računanja, dopolnjena s poslušanjem, opazovanjem, govorom in risanjem. Bralna pismenost je temeljna komponenta informacijske pismenosti.

Piciga (Žumer, 2000: 95) je mnenja, da se koncept informacijske pismenosti v nekaterih elementih prekriva s konceptom funkcionalne pismenosti, ki jo opredeli kot način vedenja oz. zmožnost uporabe pisnih informacij za delovanje v družbi, doseganje individualnih ciljev in razvijanje znanja. Določena stopnja funkcionalne pismenosti je nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnosti.

Informacijska pismenost je pomembna in nova zaradi tega, ker več med seboj povezanih in združenih sposobnosti omogoča informacijsko pismeno osebo. Informacijska pismenost je sestavljena iz med seboj povezanih sposobnosti za delo z informacijo¹⁶:

- *sposobnost vedeti, kako ti informacija pomaga* – katera informacija je koristna in od koga. Ljudje se ne zavedajo, kako jim lahko določene informacije pomagajo. Pridobitev prave informacije ti pomaga pri rešitvi problema.
- *sposobnost vedeti, kam iti po informacijo in kje jo dobiti* – knjižničarji morajo ljudem povedati za razne vire informacij (institucije, osebe), ne samo za javno knjižnico.
- *sposobnost pridobivanja informacij* – to poteka skozi knjižnične ure in bibliografske inštrukcije z uporabniki vseh starosti. Iskalni proces je nujen, ni pa zadosten. Informacijska pismenost vključuje sposobnosti iskanja, proces zbiranja pa je uvod v bistveni del interpretiranja, vrednotenja, sintetiziranja in uporabe informacije.
- *sposobnost interpretirati, vrednotiti in organizirati informacijo* – kaj ljudje naredijo in se naučijo iz poiskane informacije.

¹⁶ Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>

– *sposobnost uporabiti in sporočiti pridobljeno informacijo.*

Vse te sposobnosti so pomembne za posameznikovo udejstvovanje na osebni ravni (pri osebnih zadevah), pa tudi v njegovem delovanju na področju gospodarstva in države.

4.4 Pomen informacijske pismenosti za posameznike, gospodarstvo in državo

V vsakdanjem življenju posamezniki pogosto cenijo kvaliteto življenja in iskanje sreče. Vendar pa je ta dva cilja v življenju vedno težje doseči, saj postaja življenje vedno bolj kompleksno v družbi, ki je odvisna od informacij in tehnologije. Ljudje, ki nimajo sposobnosti, da bi se dobro informirali, pogosto zamudijo kulturne in izobrazbene možnosti, ki se jim ponujajo. Življenje tistih, ki niso informacijsko pismeni, je bolj ozko usmerjeno in pogosto temelji na izkušnjah drugih in izkušnjah, videnih na televiziji. Na drugi strani pa je življenje lahko bolj zanimivo, če je posameznik seznanjen z dogajanjem in ve, kakšne možnosti obstajajo. V vsakdanjem življenju se namreč problemi težje rešijo, če ljudem manjka dostop do informacij, ki so pomembne za dobro odločanje. Res pa je tudi, da mora tudi nekdo, ki je strokovnjak na svojem področju, nenehno izpopolnjevati svoja znanja in iskati vedno nove informacije, da bi ostal na tekočem z dogajanjem na svojem področju, pa tudi na drugih področjih, ki lahko vplivajo na njegove odločitve.

Zato lahko rečemo, da je informacijska pismenost način osebne izpolnitve. Če so ljudje informacijsko pismeni, namreč lahko preverjajo strokovna mnenja in samostojno iščejo resnice. Informacijska pismenost omogoča, da oblikujejo svoja lastna mnenja in argumente, prav tako pa lahko izkusijo vznemirjenost v iskanju znanja. Tako se namreč navadijo na vseživljenjsko učenje, še posebej mladina, kateri je potrebna motivacija za vseživljenjsko učenje¹⁷.

¹⁷ povzeto po: Presidential Committee on Information Literacy: Final Report: <http://www.ala.org>

4.4.1 Informacijska pismenost in gospodarstvo

Tako danes kot v prihodnosti delovno mesto zahteva novo vrsto delavca. Na svetovnem trgu je namreč treba urediti, oceniti in uporabiti celo vrsto informacij. V poplavi vseh mogočih informacij večina delavcev izbere prvo in najlažje dostopno informacijo – ne glede na kvaliteto te informacije. Kot posledica takih odločitev slabo izobraženi delavci stanejo gospodarstvo milijone zaradi njihove nizke produktivnosti, nesreč, odsotnosti in nizke kvalitete produktov. Zato ni dvoma, da delavci na svojem delovnem mestu doživljajo celo vrsto sprememb, le redki med njimi pa so v njih pripravljeni uspešno in produktivno sodelovati, če niso informacijsko pismeni¹⁸.

4.4.2 Informacijska pismenost in demokracija

Aktivna udeležba v moderni demokraciji zahteva več kot samo znanje, kako priti do pomembnih informacij. Vključuje tudi sposobnost prepoznati propagando ter razne zlorabe informacij. Ljudje smo dnevno izpostavljeni raznim statistikam o zdravju, ekonomiji, državni obrambi in še mnogih drugih stvareh. Ljudje te informacije urejamo na različne načine, da bi pokazali, koliko se z njimi (ne) strinjamo. V takem okolju informacijska pismenost omogoča vpogled v mnogovrstne načine, zaradi katerih se ljudi lahko prevara in usmeri na druga področja. Informacijsko pismen državljan pa lahko te dezinformacije in laži zazna in razkrije.

Informacijska pismenost je tudi ključnega pomena za aktivno udejstvovanje državljanov in s tem moderne demokracije. Vsaka družba, ki spoštuje posameznikovo svobodo in demokratični parlament, mora omogočiti prost pretok informacij do vseh državljanov, da bi s tem zagotovila osebne svoboščine in tako zavarovala svoj nadaljnji obstoj¹⁹.

Za aktivno udejstvovanje državljanov na individualnem in družbenem področju pa se je potrebno nenehno učiti. Da posameznik postane in ostane informacijsko pismen, se mora naučiti spretnosti in metode, ki mu pomagajo pri iskanju, obdelavi, uporabi in shranjevanju informacij.

¹⁸ A Progress Report on Information Literacy: An Update on the American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final Report: <http://www.ala.org>

¹⁹ povzeto po: Presidential Committee on Information Literacy: Final Report: <http://www.ala.org>

4.5 Učenje informacijske pismenosti

Spretnosti, ki sestavljajo informacijsko pismenost, so potrebne v metodah raziskovalnega dela, s katerimi se postopno in sistematično seznanjajo učenci osnovnih in srednjih šol ter jih poglobljajo študenti, da bi študij zaključili z uspešnim samostojnim raziskovalnim delom.

Povsod se pojavlja povezava med učenjem in informacijsko pismenostjo. Začeli so jo vključevati v študijske programe na šolah, kolidžih in univerzah za vse študente, in sicer najprej v ZDA. Pojem informacijska pismenost se pojavlja zlasti v literaturi o akademskih knjižnicah. Zanimanje za informacijsko pismenost se v akademskih knjižnicah pojavi v ZDA in Avstraliji sredi 1970 kot odgovor na kulturni, socialni in gospodarski razvoj povezan z informacijsko družbo. Sistematično razvijanje informacijske pismenosti se ne more razvijati brez sodelovanja knjižnice in učitelja.

Informacijska pismenost je bistvena za preživetje v informacijskem okolju v prihodnosti in za vseživljenjsko učenje.

Informacije so vse pogosteje shranjene v elektronski oz. strojno čitljivi obliki in v njej tudi nastajajo. To omogoča hitrejši in lažji dostop. S pritiskom na gumb lahko dobimo marsikaj. Računalnik – knjižničar na zahtevo uporabnika pošlje zahtevano gradivo po mreži v uporabnikov mrežni terminal. Tekstualne datoteke, ki jih uporabnik dobi na računalniški mreži konvertira v dokument v svojem priljubljenem urejevalniku besedil. To lahko shrani na disk in stiska. Za uspešno uporabo informacijskih virov so kot osnovni pogoj potrebne računalniške mreže in izobraževanje uporabnikov ter dobri uporabniški vmesniki.

Število informacijsko usposobljenih ljudi se povečuje, hkrati pa tudi kompleksnost okolja. Nekateri uporabljajo računalnik za pisanje. Imajo izkušnje z uporabo elektronskih baz podatkov in CD-ROM-ov kot virov informacij. Vedo, kdaj uporabiti kakšno orodje ter znajo razlikovati med informacijami, ki jih pridobijo iz različnih virov. Bolj ko si bodo začeli zgodaj pridobivati računalniške spretnosti, bolj bodo seznanjeni z računalnikom.

Mnogim ne bo nikoli jasno, kako naj se približajo množici elektronsko dosegljivih informacij, kako naj jih ovrednotijo, uredijo. To pomeni tudi, kako naj se v knjižnici učinkovito znajdejo in uporabljajo vso informacijsko tehnologijo. Knjižnice del elektronskih virov informacij dajejo na svoje domače strani. Te strani so tudi pristop do virov informacij, ki so izven knjižničnih zbirk in uslug. Pojavljajo se uporabniki, ki podcenjujejo zapletenost informacijskega sveta. Nekateri mislijo, da če poznajo tipkovnico in splošno uporabo računalnika, da vedo tudi, kako učinkovito uporabiti elektronske vire, ki jih pridobijo. Ne zavedajo se kvalitete in različnosti dosegljivih informacij. Se zadovoljijo s tistim, kar bi se izkušenemu knjižničarju zdelo kot neprimerno. Če knjižničarji ne bodo učili uporabnikov o najdenih informacijah, bodo le-ti nadaljevali z napačno uporabo.

Zato bodo potrebni informacijski strokovnjaki. Uporabnikom je treba zagotoviti dostop in jih učiti, kako do tega priti. Knjižničarji morajo uporabnike učiti osnovnih postopkov potrebnih za dostop do določenih virov. Predstaviti jim morajo tudi njihovo notranjo zgradbo. Uporabnika morajo seznaniti s tem, da se informacije stalno širijo in spreminjajo, da je sedaj več informacij kot v tradicionalni knjižnici ter da je v veliki količini informacij precej neuporabnih. Problem je izločanje dobrih in slabih informacij. Uporabniki morajo poznati osnove različnih iskalnih orodij ter jih znati uporabljati. Od uporabe virov pa uporabnika lahko odbijata tudi strojna in programska oprema. Treba je dodati še znanje uporabe strojne in programske opreme, poznavanje terminologije s tega področja in osnovnih računalniških spretnosti (programov Windows, Web iskalnikov).

Ljudi je treba naučiti sposobnosti, ki ne bodo vezane na določene vire, orodja ali prostor. Bolje, da jih učimo posameznih faz, kot da si zapomnijo korake, kako priti do informacije. Skozi razne naloge spoznavajo tiskane, elektronske vire in internet. Poudarek mora biti na vsebini in manj na samem mediju. Spoznati se morajo z iskalnimi tehnikami in viri, ki so primerni za njihove potrebe.

Da bo to uspešno, so knjižničarji predlagali razne oblike inštrukcijskih programov. Večina knjižničarjev je mnenja, da je najboljša oblika za pridobivanje tega znotraj akademskega učnega načrta, ki naj bi pomenil preoblikovanje učnega procesa in ne oblikovanje novega učnega načrta. Prej je učenje potekalo v obliki enega uvodnega

programa, kjer so nove študente na fakulteti seznanili s knjižničnimi viri, kar pa v sedanjem elektronskem svetu ni dovolj. Knjižničarji imajo 3 naloge: učiti končne uporabnike, učiti akademsko osebje, da bo učilo druge, in razvijati orodja za pomoč uporabnikom pri učenju samih sebe.

Poudarja se, da je pomembno, kako se učiti, bolj kot naučiti se. Ob takih spremembah in spremembah kurikulumu, so spoznali informacijske spretnosti (knjižnična informacijska znanja) kot nujen predmet v šolskem kurikulumu. Poznavanje knjižnice je le eno izmed področij, pomembnih za razvoj informacijskih spretnosti.²⁰

V enem od naslednjih poglavij sledi predstavitev informacijskega opismenjevanja v slovenskih osnovnih šolah. Še prej pa si oglejmo standarde informacijske pismenosti, ki bodo učencem v pomoč na poti do uspeha.

4.6 Standardi informacijske pismenosti

ALA (*American Library Association*) je leta 1998 sprejela 9 standardov informacijske pismenosti, ki bodo pomagali učencem uspevati v informacijski dobi (ALA, 1998: 8-9). Ti standardi so vodič za šolske knjižničarje in druge izvajalce v učnem procesu, ki urijo svoje učence v informacijskih spretnostih.

Standardi so sestavljeni iz treh področij:

- informacijska pismenost,
- samostojno učenje in
- družbena odgovornost.

V nadaljevanju predstavljam *standarde informacijske pismenosti*:

- *Standard 1*: Učenec, ki je informacijsko pismen, dostopa do informacij učinkovito in uspešno.
- *Standard 2*: Učenec, ki je informacijsko pismen, vrednoti informacije kritično in kompetentno.
- *Standard 3*: Učenec, ki je informacijsko pismen, uporablja informacije natančno in

²⁰ povzeto po: Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Gracarprimerjalno.htm>

kreativno.

Sledijo **standardi samostojnega učenja**:

- *Standard 4*: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in sledi informacijam, ki se vežejo na njegove osebne interese.
- *Standard 5*: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in ceni oz. upošteva literaturo.
- *Standard 6*: Učenec, ki se samostojno uči, je informacijsko pismen in si prizadeva pridobivati informacije in splošno znanje.

Opis **standardov družbene odgovornosti**:

- *Standard 7*: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in prepozna pomembnost informacij za demokratično družbo.
- *Standard 8*: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in se pri uporabi informacij in informacijske tehnologije zna etično vesti.
- *Standard 9*: Učenec, ki pozitivno prispeva k učni skupini in družbi, je informacijsko pismen in uspešno sodeluje v skupinah za učinkovito proizvodnjo in množenje informacij.

Spretnosti, ki sestavljajo informacijsko pismenost, so potrebne v metodah raziskovalnega dela, s katerimi se postopno in sistematično seznanjajo učenci osnovnih in srednjih šol ter jih poglobljajo študenti, da bi študij zaključili z uspešnim samostojnim raziskovalnim delom.

4.7 Informacijsko opismenjevanje v osnovni šoli

Ker je najpomembnejše zgodnje seznanjanje s pridobivanjem informacij, bom podrobneje predstavila informacijsko opismenjevanje, ki se začne že v osnovni šoli. Seveda se z napredkom in vse večjo dostopnostjo informacijsko-komunikacijskih tehnologij informacijsko opismenjevanje lahko začne že pred vstopom v osnovno šolo, in sicer predvsem v družinskem krogu, saj so lahko starši otrokovi prvi inštruktorji na poti do iskanja znanja.

V Sloveniji je informacijsko opismenjevanje vključeno tudi v novo devetletno šolo. Za realizacijo informacijske pismenosti na ravni osnovne šole ponudi šolski knjižničar

učencem in učiteljem v okviru medpredmetnega področja ciljev in vsebin knjižničnih informacijskih znanj in izbirnega predmeta informacijsko opismenjevanje različne pristope, metode in oblike dela v šolski knjižnici (Žumer, 2000: 96).

Informacijsko opismenjevanje se izvaja v skladu z možnostmi posamezne šolske knjižnice in njenih specifičnosti. Temeljno izhodišče za pridobivanje znanja za informacijsko pismenost izhaja iz gradiva lastne šolske podatkovne zbirke po on-line poznavanju podatkovnih zbirk. Šola že dolgo ni več le posredovalka znanja, ampak spodbujevalka pri iskanju rešitev na probleme. Te pa učenec lahko reši ob vsebinsko ustreznih in dostopnih informacijskih virih, kjer mora znati najprej oblikovati iskalno zahtevo, ki mu bo pomagala rešiti informacijski problem. Informacijska pismenost se kaže v sposobnosti posameznika, da med množico informacijskih virov izbere za konkretno situacijo najustreznejšega oz. tistega, ki omogoča optimalno rešitev problema. Informacijsko opismenjen učenec je sposoben samostojno preiti vse faze – od oblikovanja iskalne zahteve prek izbire informacij in oblikovanja pisanega izdelka. Informacijsko opismenjevanje naj bo torej izkustveno zasnovano, kajti le-to spodbuja pri učencih problemsko in kritično mišljenje, ki pripelje do novega znanja (Žumer, 2000: 96-97).

Poglobljeno seznanjanje z zahtevnejšimi informacijskimi viri je učencem omogočeno v okviru izbirnega predmeta v devetem razredu osnovne šole. Je nadgradnja 'splošni' informacijski pismenosti, pridobljeni v okviru medpredmetnega področja knjižnična informacijska znanja, namenjena pa predvsem tistim učencem, ki sodelujejo pri raziskovalnem delu in bodo nadaljevali šolanje v srednjih šolah (Žumer, 2000: 97).

Poglejmo si še, kateri projekti za informacijsko opismenjevanje so nastali v Evropi.

4.8 Projekti informacijske pismenosti v Evropi

Evropska Unija (EU), ki glede informacijskega razvoja bolj ali manj pogleduje preko oceana, skuša tudi pri informacijski pismenosti ujeti korak z ZDA. Na ta način sta nastala EDUCATE in DEDICATE projekta.

End User Courses in Information Access through Communication Technology (EDUCATE) je bil del Tretjega okvirnega programa Telematika za knjižnice 1994-97 in je segel v 6 članic EU. Namenjen je bil informacijski pismenosti znanstvenikov in inženirjev. Zagotovil naj bi izobraževalne programe in izbral najprimernejša tehnološka orodja.

V Četrtni okvirni program EU 1997-99 je bil vključen Distance Education Courses with Access through Networks (DEDICATE) program. Segel je v 9 držav, tudi v Litvo, Poljsko, Latvijo, Madžarsko in Estonijo. Cilj je bil razviti konkurenčne izobraževalne programe informacijskega opismenjevanja na daljavo. Posebej v vzhodnoevropskih državah je imel program dobre učinke (povzeto po Pivec, 2001: 152).

Evropska komisija pa v sklopu Petega okvirnega programa financira projekt Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS), katerega cilj je razviti indikatorje za merjenje informacijske družbe. Projekt poteka v državah članicah EU. V pridruženih članicah EU, tudi v Sloveniji, pa poteka projekt SIBIS+ (SIBIS Pocket Book 2002/03, 2003).

Podrobneje si pogledjmo še akcijski načrt *eEurope*⁺, ki so ga pripravile države kandidatke za EU v sodelovanju z Evropsko komisijo.

4.8.1 Akcijski načrt *eEurope*⁺

Na Evropskem svetu, ki je potekal v Lizboni 23. in 24. marca 2000, so si voditelji vlad in držav petnajsterice zastavili visok cilj, po katerem naj bi Evropa v naslednjem desetletju postala *»najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu«*. S tem je prepoznano za nujno potrebno dejstvo, da mora Evropa hitro izkoristiti možnosti na znanju temelječega gospodarstva in še posebno interneta. V odgovor na to potrebo je bil v Feiri od 19. do 20. junija 2000 lansiran Akcijski načrt *eEurope*.

Če želimo zagotoviti, da bodo države kandidatke za članstvo v EU polno izkoristile potencial, ki ga ponuja informacijska družba, in se izogniti nadaljnji digitalni razdelitvi

EU, potrebujemo odločne ukrepe na podlagi močne politične volje. Samo izvajanje pravnega reda EU ni dovolj. Modernizacija gospodarstva, spremembe v poslovnih procesih, delovanju vlad ter spreminjajoči se odnosi med prebivalci, podjetji in vladami zahtevajo širše temelječ politični pristop, ki prepoznava potencial tega razvoja za napredek gospodarstva in ustvarjanje blaginje in novih možnosti za prebivalce, še zlasti v državah kandidatkah.

Poleg tega bodo pričujoči ukrepi državam kandidatkam omogočali vzporedno delovanje z državami članicami EU pri zagotavljanju, da postane celotna Evropa in ne le njen del *»najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu«*. Takšno vzporedno delovanje bo omogočilo udeležencem v EU in v državah kandidatkah, da sodelujejo, si izmenjujejo izkušnje in najboljše prakse ter tako pripomorejo k uspešni integraciji Evrope.

V nadaljevanju si natančno oglejmo akcijski načrt *eEurope*⁺ na področju vlaganja v ljudi in znanje – evropska mladina v digitalni dobi²¹.

Cilj: vlagati v ljudi in znanje

Izziv:

Bolonjska deklaracija, ki so jo 19. junija 1999 podpisali evropski ministri za izobraževanje iz 28 držav, vključno z večino držav kandidat, določa temeljne spremembe v srednjem izobraževanju in v izobraževalnih sistemih na splošno. Ministri so med drugim izjavili, da *»je na znanju temelječa Evropa zdaj vsesplošno prepoznana kot nezamenljiv dejavnik za družbeno in človeško rast ter kot nepogrešljiv sestavni del za utrjevanje in obogatitev evropskega državljanstva, ki bo svojim državljanom lahko nudil potrebne kompetence za soočanje z izzivi novega tisočletja, skupaj z zavedanjem o skupnih vrednotah in pripadnostjo skupnemu družbenemu in kulturnemu prostoru.«*

Pobuda za elektronsko učenje (e-Learning Initiative, ki jo je sprejela EU, navaja 4 prednostne akcijske usmeritve: izboljšanje infrastruktur in opreme (dostop do interneta v vseh učilnicah, razmerje 5-15 učencev oz. dijakov na en multimedijski računalnik),

²¹ vir: *eEurope*⁺: skupna prizadevanja za uvedbo informacijske družbe v Evropi

motiviranje usposabljanja na vseh ravneh (digitalna pismenost za vse, ki končajo šolo, vzpodbujanje učiteljev k uporabi digitalnih tehnologij v izobraževanju, ustvarjanje spletnih učnih platform, prilagajanje šolskih učnih programov, omogočiti vsem delavcem digitalno pismenost), razvoj kvalitetnih vsebin in storitev, omrežno povezovanje šol v Evropi.

Odgovor eEurope⁺:

Izobraževanje je odgovornost države, vendar pa lahko izmenjava izkušenj, najboljših praks in uvajanje digitalnih tehnologij pospeši približevanje k evropski družbi, temelječi na znanju.

Države kandidatke so mnenja, da pobuda za elektronsko učenje zadeva tudi njih, saj omogoča načine za izkoriščanje močnih strani in tradicije evropskega izobraževalnega sistema, hkrati pa premaguje ovire, ki zadržujejo vnos digitalnih tehnologij.

Eden izmed najpomembnejših ciljev, ki jih moramo doseči, je povezati vse šole z internetom. Na ta način bodo učitelji in učenci dobili ugoden dostop do informacijske družbe. Idealno bi bilo, če bi čimprej omogočili dostop do interneta v vsaki učilnici, na razpolago pa bi morale biti tudi dovolj veliko število multimedijskih računalnikov skupaj s hitrimi povezavami in ustrezno programsko opremo ter vsebinami. Vendar pa razpon te naloge pomeni, da je ne bo moč uresničiti takoj.

Glavna naloga je torej, da si čimbolj prizadevamo doseči ta pomembni cilj v najkrajšem možnem času. Ugoden dostop bo do določene mere odvisen od trenutne opremljenosti posameznih držav z internetnimi povezavami. Združena prizadevanja javnega in zasebnega sektorja bodo usmerjena k uresničevanju tega cilja. V tem kontekstu se bodo za preverjanje uspešnosti uporabljali ustrezni kriteriji.

4.9 Informacijska pismenost in digitalni razkorak

Opisala sem že, kako bo v Sloveniji v novi devetletni osnovni šoli poskrbljeno za informacijsko opismenjevanje. Prav tako sem predstavila nekaj projektov informacijske pismenosti v Evropi. Vendar pa se pogoji in usposobljenost za informacijsko opismenjevanje razlikujejo od države do države. Nekatere države namreč težko sledijo informacijsko razvitim državam, zato prihaja do pojava, imenovanega digitalni razkorak, kateremu posvečam to poglavje. Prav tako pa razlike obstajajo znotraj samih držav.

Digitalni razkorak se običajno nanaša na razlike med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in geografskimi območji glede možnosti dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe (Vehovar in dr., 2002: 83).

Digitalni razkorak lahko opazujemo tudi kot posledico individualnih sposobnosti – t.i. komunikacijske zmožnosti. Popolna vpletenost v komunikacijske procese informacijske družbe od posameznikov zahteva celo vrsto sposobnosti; od sposobnosti za uporabo komunikacijskih naprav do sposobnosti razumevanja struktur in storitev mrež, ki jih v družbi uporabljamo za komuniciranje sporočil.

Na komunikacijsko zmožnost se navezuje tudi t. i. informacijska, komunikacijska in tehnološka pismenost. Z navedeno problematiko se ukvarjajo strokovnjaki v okviru raziskovalnega projekta The Adult Literacy and Lifeskills Survey (ALLS), ki vključuje preverjanje teh sposobnosti. Raziskava se izvaja v državah, ki so vključene v Organizacijo za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) in v nekaterih tranzicijskih državah. Vprašalnik ALLS je zasnovan za merjenje spretnosti, ki so pomembne za družbeno in ekonomsko uspešnost med odraslimi posamezniki, pri tem se nekatere spretnosti merijo neposredno (bralna in numerična pismenost), nekatere pa posredno (projektna in informacijska pismenost)²² (Vehovar in dr., 2002: 88).

²² več o raziskavi ALLS v nadaljevanju

4.10 Vzroki za informacijsko nepismenost

Če ljudje ne bi stremeli za novimi informacijami in novim znanjem, se današnja družba ne bi mogla razvijati s tako naglino, kot se. Seveda znotraj vsake družbe in med različnimi družbami obstajajo razlike v informacijski pismenosti. Poglejmo si, kakšni vzroki obstajajo za informacijsko nepismenost.

Na primeru knjižnice lahko pokažemo, kakšni so vzroki za informacijsko nepismenost²³:

- nepoznavanje informacijskih možnosti,
- nepoznavanje referenčnih virov,
- nepoznavanje bibliotekarske terminologije,
- posameznik ni pripravljen razkriti razlogov, zakaj potrebuje določeno informacijo,
- posameznik sploh še ne ve, kaj išče,
- nelagodni občutek, ko zastavlja vprašanje,
- ne ugaja mu knjižničar in obratno, to onemogoči oba,
- nezaupanje v sposobnosti knjižničarja,
- zmede ga fizično okolje.

Predstavila sem vzroke za informacijsko nepismenost v knjižničnem okolju. Lahko jim posplošimo tudi na druge situacije, ko v vsakdanjem življenju brskamo po določenih informacijah in pri tem naletimo na razne ovire.

4.11 Kritike koncepta informacijske pismenosti

Pojavljajo pa se tudi kritike koncepta informacijske pismenosti. Feinberg²⁴ pravi, da ni pametno učiti študente postati informacijsko pismeni na daljši rok zaradi 4 razlogov:

- ker se je pokazalo, da bo potrebno, da bodo študentje informacijski specialisti, da bi preživeli,

²³ Petermanec, Zdenka: Knjižnični informacijski sistem. http://epf-oi.uni-mb.si/clani/bobek/Pos_informatika/COBISS.pdf

²⁴ Grčar, Andreja: Informacijska pismenost v digitalni knjižnici. <http://rcun.uni-lj.si/primo2/Besedila/Gracarprimerjalno.htm>

- kar jih učijo pod pojmom informacijske pismenosti, ima majhen pomen za njihove takojšnje potrebe,
- malo verjetno je, da bo večina študentov ohranila in uporabljala sposobnosti, ki se jih učijo,
- informacijske sposobnosti in koncepti potrebni v prihodnosti so sedaj neznani.

Moje mnenje je, da stališča o informacijski pismenosti, ki jih predstavlja Feinberg, niso povsem na mestu. Dejstvo namreč je, da se je potrebno izobraževati vse življenje in stvari, ki se jih naučimo, nam slej ko prej koristijo – seveda ne vse takoj, sčasoma pa sigurno. Kar se naučimo danes, nam bo v pomoč v prihodnje, ko se bomo učili novih stvari. V pridobivanju znanja namreč ne moremo kar prehitevati nekih korakov (če npr. ne znamo sploh prižgati računalnika, ne moremo kar programirati na računalniku).

5 MERJENJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI

Veliko držav članic skupnosti OECD je izrazilo zanimanje za primerjalno študijo, ki bi med odraslo populacijo merila porazdelitev sposobnosti, ki so pomembne za družbeni in ekonomski uspeh. Kot odgovor na to potrebo je bila razvita raziskava pismenosti med odraslo populacijo, imenovana Adult Literacy and Lifeskills Survey (ALLS), ki vsebuje tudi analizo informacijske pismenosti.

Evropska komisija pa v sklopu Petega okvirnega programa financira projekt Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS), katerega cilj je razviti indikatorje za merjenje informacijske družbe. Projekt poteka v državah članicah EU. V pridruženih članicah EU pa poteka projekt SIBIS+ (tudi v Sloveniji).

Zato bom v nadaljevanju predstavila rezultate analiz informacijske pismenosti v Sloveniji. Najprej se bom osredotočila na projekt ALLS, katerega vprašalnik je v Sloveniji prevzel projekt RIS (Raba interneta v Sloveniji). V nadaljevanju pa predstavljam še mednarodne rezultate projekta SIBIS+.

5.1 Projekt Adult Literacy and Lifeskills Survey (ALLS)

5.1.1 Ozadje in namen projekta ALLS

Namen projekta ALLS je oceniti, kakšne sposobnosti imajo odrasli na področju bralne pismenosti (*prose literacy*), dokumentne pismenosti (*document literacy*) in računske pismenosti (*numeracy*). Študija želi oceniti tudi pismenost na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij (*information and communication technology literacy*) in sposobnosti za delo v skupini (*teamwork skills*), in sicer posredno preko samoocenitve in načina obnašanja.

Ciljna skupina projekta ALLS je torej odrasla populacija, v reprezentativni vzorec pa je vključena populacija od 16 do 65 let. Izbor oseb naj bi potekal na ravni gospodinjstev. Cilj je izmeriti sposobnosti odraslih, ki so pomembne za družbeni in ekonomski uspeh.

Kot sem že omenila, so v vprašalnik ALLS vključena tudi vprašanja, ki merijo pismenost na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Zmožnost uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij (računalnikov in različnih uporabnih programov) je pomemben vir, ki vpliva na posameznikovo ekonomsko in družbeno udejstvovanje in razvoj človeškega kapitala. Cilj proizvodnje ekonomij, ki temeljijo na znanju, je spremeniti (izboljšati) sposobnosti, ki jih državljani potrebujejo za tako delovanje.

Projekt ALLS bo prikazal sistematično analizo sposobnosti odraslih posameznikov za uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij za vsako od držav, ki v projektu sodeluje, prav tako pa tudi mednarodno primerjavo, ki bo še posebej pomembna zaradi vedno večjega pomena, ki ga imajo informacijsko-komunikacijske tehnologije na ekonomski razvoj in vzpon industrij, ki temeljijo na znanju (ALLS, 2000: 1-2).

5.1.2 Koncept projekta ALLS

Osnutek vprašalnika na področju informacijske pismenosti je razvil kanadski statistični urad, sodelovali pa so tudi švedski strokovnjaki. Po njihovem mnenju imajo informacijsko-komunikacijske tehnologije osem dimenzij, ki so pomembne za vsakdanje življenje posameznikov:

- logično in kritično ocenjevanje,
- uporaba,
- sposobnosti,
- upravljanje naprav,
- družbeni kontekst,
- motivacija,
- sposobnost prilagajanja in
- znanje.

Skupina, ki je razvijala vprašalnik, je imela tudi več predlogov, kako poimenovati pismenost, ki bi vse zgoraj naštetih dimenzij merila. Med predlogi, kot so računalniška pismenost (*computer literacy*), informacijska pismenost (*information literacy*), tehnološka pismenost (*technological literacy*) in e-pismenost (*e-literacy*), so se odločili

za izraz pismenost na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij (*information and communication technology literacy*).

Vprašanja pokrivajo sedem dimenzij pismenosti na področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij:

- splošna uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij,
- uporaba računalnika in interneta,
- uporaba računalnika in sposobnosti za njegovo uporabo na delovnem mestu,
- uporaba računalnika in sposobnosti za njegovo uporabo izven delovnega mesta,
- razvoj sposobnosti za delo z računalnikom,
- osebne koristi uporabe računalnika in
- dovzetnost za uporabo računalnika med trenutnimi neuporabniki.

Splošno znano je, da bodo sposobnost uporabe tehnologije, znanje in stališča posameznikov potrebni za uspešno delovanje na delovnem mestu, vseživljenjsko učenje, osebni razvoj in vključevanje v aktivno politično odločanje.

Razvoj primernih indikatorjev za merjenje informacijske pismenosti med odraslo populacijo bo prinesel še mnogo izzivov, saj do sedaj še ni bilo razvito celovito merjenje sposobnosti s področja informacijsko-komunikacijskih tehnologij med odraslo populacijo na mednarodni ravni.

Za razumevanje informacijske pismenosti so pomembne naslednje informacije:

- katera opravila ljudje resnično izvajajo na računalnikih in v kakšnem kontekstu,
- kako prilagodljivi in dovzetni so posamezniki za računalnike in z njimi povezane tehnologije,
- kako posamezniki vključujejo računalniške sposobnosti v vsakdanje življenje, tako na delovnem mestu kot izven njega,
- vključevanje različnih ravni informacijske pismenosti v družbo in ekonomijo,
- kako te sposobnosti povečujejo dostop do možnosti razvoja posameznika, njegovega izobraževanja in uspeha na trgu dela (ALLS, 2000: 2-6).

5.1.3 Definicija informacijske pismenosti po ALLS

Za namene ALLS računalniška pismenost temelji na določenih sposobnostih, veščinah na določeni ravni sposobnosti. Pismenost, ki temelji na informacijsko-komunikacijskih tehnologijah, pa je definirana kot »spretnosti in zmožnosti, ki omogočajo uporabo računalnika in podobnih informacijskih tehnologij za zadovoljevanje osebnih, izobrazbenih in delovnih ciljev« (ALLS, 2000: 6).

Ta definicija poudarja vedno večji pomen uporabe računalnikov kot učnega pripomočka v izobraževanju kot pomoč učencem (študentom) v pridobivanju spretnosti pri uporabi informacijskih tehnologij za reševanje vsakodnevnih problemov (Lowther, Bassoppo Moyo in Morrison v ALLS, 2000: 6).

Indikatorji, ki jih uporablja ALLS, naj bi identificirali skupine, ki bolj verjetno oziroma so bolj dovzetne za trajni razvoj računalniških sposobnosti. Ti indikatorji naj bi tudi pomagali določiti, ali je informacijska pismenost pomembna sposobnost ali ovira na področju izobraževanja, trga delovne sile in delovanja državljanov pri določenih odločitvah.

Na podlagi definicije pismenosti po ALLS, ki temelji na informacijsko-komunikacijskih tehnologijah, vprašalnik vsebuje naslednja področja:

- začetek uporabe računalnika in podobnih tehnologij,
- pogostost uporabe računalnika in podobnih tehnologij,
- vsebina uporabe računalnika in podobnih tehnologij,
- kompleksnost izvedenih opravil,
- zaznane ovire in dojemljivost neuporabnikov za računalnike in tehnologijo in
- razvoj računalniških sposobnosti (ALLS, 2000: 6-7).

5.1.4 Dejavniki, ki vplivajo na informacijsko pismenost

Študije so pokazale, da na posameznikovo stopnjo informacijske pismenosti vpliva več različnih dejavnikov.

Pismenost, ki temelji na informacijsko-komunikacijskih tehnologijah, je močno povezana z izobrazbo in dohodkom (oba merita socio-ekonomski status) (Nakhaie v ALLS, 2000: 7). Obstaja tudi povezava z lastništvom računalnika doma, vendar pa le-ta včasih ne pomeni visoke informacijske pismenosti, saj nekateri posamezniki računalnik pogosto uporabljajo samo na delovnem mestu.

Tudi razlike med spoloma imajo pomemben vpliv na informacijsko pismenost. Moški naj bi imeli bolj pozitiven odnos do računalnikov ne glede na to, koliko se nanje spoznajo. Ženske pa imajo tem bolj pozitiven odnos do računalnikov, tem bolj se nanje spoznajo (Sacks, Bellissimo in Mergendoller v ALLS, 2000: 7). Ženske naj bi bile bolj uspešne kot moški v uporabljanju pridobljenega znanja iz računalniških tečajev (Gattiker v ALLS, 2000: 7).

Obstajajo tudi razlike v starosti posameznikov pri uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij: bolj verjetno je, da je med mlajšimi več informacijsko pismenih kot med starejšimi. To je verjetno posledica izobraževanja, ki danes vedno bolj temelji na uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Starejši se tudi počasneje prilagajajo hitrim spremembam na področju tehnologij kot mlajši. Vendar pa se tudi starejši ob zadostnem učenju lahko naučijo uporabe informacijskih tehnologij (Linden in Adams v ALLS, 2000: 8).

Za informacijsko pismenost je pomembna tudi geografska lokacija, predvsem razlike med vaškim in mestnim okoljem: ljudje, ki živijo na vasi, naj bi manj verjetno uporabljali računalnik kot tisti, ki živijo v mestih. Vendar pa te razlike izginejo pri mlajši populaciji (Oderkirk v ALLS, 2000: 8).

5.1.5 Projekt ALLS v Sloveniji

Projekt RIS (Raba interneta v Sloveniji), ki poteka na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, je leta 2002 vključil vprašalnik ALLS v decembrsko telefonsko anketo²⁵. Pri tem je potrebno omeniti, da mednarodne primerjave niso še možne, zato v nadaljevanju analiziram samo rezultate, ki smo jih v Sloveniji pridobili s projektom RIS.

²⁵ glej prilogo

Ugotovitve v RIS-ovem poročilu o digitalni pismenosti (Vehovar in dr., 2003) temeljijo na podatkih, zbranih s telefonsko anketo, ki je bila izvedena v družbi CATI v mesecu decembru 2002. Z metodo računalniško podprtega telefonskega anketiranja, je bilo anketiranih 1752 posameznikov v starosti od 10 do 75 let. Iz gospodinjstva so bili respondenti izbrani po metodi zadnjega rojstnega dne.

5.1.6 Osnovne ugotovitve o informacijski pismenosti Slovencev

Anketa projekta RIS je postregla z naslednjimi osnovnimi ugotovitvami (Vehovar in dr., 2003).

Najprej je bila analiza izvedena med uporabniki osebnega računalnika, kasneje so prikazani še rezultati analize med neuporabniki osebnega računalnika.

Uporabniki osebnega računalnika:

a) uporaba osebnega računalnika in ostalih tehnologij

- Več kot polovica anketiranih vsaj občasno uporablja mobilni telefon (85%), sledijo: uporaba bankomata (70%), kalkulatorja (67%), uporaba fiksnega telefona z namenom informiranja (65%), faksa (26%) in uporaba fiksnega telefona z namenom nakupovanja ali urejanja bančnih računov (11%).
- Več kot polovica respondentov je že uporabljala osebni računalnik (61%). Med uporabniki osebnega računalnika jih je velika večina (94%) uporabljala slednjega pred manj kot enim letom.
- Več kot $\frac{3}{4}$ uporabnikov osebnega računalnika je slednjega vsaj občasno uporabljalo za pisanje in urejanje računov (81%), sledi uporaba osebnega računalnika za igranje računalniških iger (64%) ter uporaba osebnega računalnika za pridobivanje informacij s CD-jev ali DVD-jev (60%), temu sledi uporaba osebnega računalnika za učenje (54%) ter uporaba osebnega računalnika za urejanje grafov, slik, predstavitev (45%), temu pa sledi uporaba osebnega računalnika za urejanje osebnega koledarja ali urnika (29%). Najmanj pogosto osebni računalnik uporabljajo za druge namene (npr. glasba, projektiranje, ipd.), vodenje računov, statistične analize in programiranje oz. pisanje računalniških programov, in sicer

naštete uporabe osebnega računalnika vsaj občasno uporablja manj kot 25% uporabnikov osebnega računalnika.

b) uporaba interneta

- Med uporabniki osebnega računalnika je več kot $\frac{3}{4}$ uporabnikov interneta (76%). Med uporabniki interneta je 98% takih, ki so slednjega uporabljali pred manj kot enim letom.
- Med vsaj občasnimi uporabniki interneta, ki so slednjega uporabljali pred največ tremi meseci, je največ tistih, ki ga uporabljajo za splošno brskanje (88%), sledi uporaba interneta za splošno izobraževanje (71%), za branje novic in trenutnih dogodkov (68%), za iskanje informacij o potovanjih ali vremenu (61%), za iskanje ali shranjevanje glasbe (41%), za branje on-line poročil ali dokumentov (33%), za iskanje vladnih informacij (29%), za iskanje zdravstvenih informacij (27%), za pošiljanje elektronske pošte (26%), enak odstotek uporabnikov interneta pa uporablja internet vsaj občasno za branje on-line revij. Najmanj pogosto internet uporabljajo za poslušanje radia, bančništvo, nakupovanje, igranje iger z drugimi ter druge namene, in sicer naštete uporabe interneta vsaj občasno uporablja manj kot 24% uporabnikov interneta.

c) uporaba osebnega računalnika, ostalih tehnologij in interneta na delovnem mestu

- Med zaposlenimi uporabniki osebnega računalnika in interneta, jih je na delovnem mestu v zadnjih 12 mesecih računalnik uporabljalo več kot $\frac{2}{3}$ (69%).
- Med zaposlenimi uporabniki osebnega računalnika in interneta, ki so v zadnjih 12 mesecih uporabljali računalnik na delovnem mestu, ga več kot polovica uporablja vsaj 25% delovnega časa (61%).
- Med zaposlenimi uporabniki osebnega računalnika in interneta, ki so v zadnjih 12 mesecih uporabljali računalnik na delovnem mestu, je približno $\frac{1}{3}$ v zadnjih 12 mesecih na novo začela uporabljati računalniške programe (npr. Corel Draw, Microsoft Office, Windows 98 ipd.) ali njihove posodobitve (35%).
- Med zaposlenimi uporabniki osebnega računalnika in interneta, ki so v zadnjih 12 mesecih uporabljali računalnik na delovnem mestu in so na novo začeli uporabljati računalniške programe (npr. Corel Draw, Microsoft Office, Windows 98 ipd.) ali

njihove posodobitve, se jih je moralo skoraj 2/3 naučiti novih računalniških veščin, da so jih lahko uporabljali (65%).

- Med zaposlenimi uporabniki osebnega računalnika in interneta, ki so v zadnjih 12 mesecih uporabljali računalnik na delovnem mestu in so na novo začeli uporabljati računalniške programe (npr. Corel Draw, Microsoft Office, Windows 98 ipd.) ali njihove posodobitve ter so se morali naučiti novih računalniških veščin za njihovo uporabo, jih je manj kot polovica v zadnjih 12 mesecih začela uporabljati novo računalniško strojno opremo (40%).
- Pri delu osebni računalnik uporablja 69% zaposlenih, mobilni telefon 74%, kalkulator 67% in faks 45% zaposlenih. Ženske v primerjavi z moškimi pri delu bolj uporabljajo računalniške prodajne opreme npr. blagajne in faks, moški pa pri delu bolj uporabljajo računalniške proizvodne ali oblikovalske sisteme (npr. CAD), industrijske robote ter malenkost več tudi kalkulatorje in mobilne telefone.

d) gospodinjstva z osebnim računalnikom in internetom

- Dobra polovica (57%) gospodinjstev ima osebni računalnik in od teh slabi dve tretjini (66%) tudi osebni dostop do interneta. Preko navadnega analognega modema dostopa do interneta 65% uporabnikov računalnika, dobra petina (22%) preko ISDN-ja in 10% preko kableskega dostopa.
- V povprečju aktivni uporabniki računalnika uporabljajo računalnik doma 27 ur mesečno.
- Manj kot polovica (44%) uporabnikov računalnika ga je začela uporabljati predvsem zaradi svojih interesov, dobra tretjina (36%) zaradi svojega dela, šestina (17%) pa zaradi šole oziroma izobraževanja. Ženske so v primerjavi z moškimi začele uporabljati računalnik predvsem zaradi svojega dela in manj zaradi osebnih interesov.
- Slabi dve petini (38%) uporabnikov računalnika pravi, da sta učenje s poskusi in napakami ter pomoč družinskih članov ali prijateljev zelo uporabna načina za delo z računalnikom. Najmanj uporabna pa sta bila tečaj, ki ga je financiral njihov delodajalec, ter uporaba računalniških priročnikov oz. on-line pomoč, ki jim jo je posredoval izdelovalec.
- Dobra polovica (52%) uporabnikov računalnika se močno strinja, da s pomočjo računalnika lažje dobijo koristne informacije in dobri dve petini (43%), da s

pomočjo računalnika naredijo več v krajšem času. Najmanj pa se strinjajo s trditvama, da bi raje videli, da jim računalnika ne bi bilo potrebno uporabljati vsak dan in da je z uporabljanjem računalnika njihovo življenje postalo stresno.

Neuporabniki osebnega računalnika:

- Dobra petina (21%) neuporabnikov računalnika, ki v gospodinjstvu nima dostopa do interneta, se strinja s trditvijo, da bi začeli uporabljati računalnik.
- Dobra polovica (52%) neuporabnikov računalnika ne čuti potrebe po uporabi računalnika, medtem ko je za dobro petino (19%) anketirancev ovira, zakaj ne uporabljajo računalnika, njihova cena.
- Petina (20%) neuporabnikov računalnika, ki v gospodinjstvu nima dostopa do interneta, pričakuje, da bo v prihodnje uporabljala računalnik. Meni, da bo najbolj koristen vir informacij pri uporabi računalnika: za slabi dve petini (39%) anketirancev družinski član in slabo petino (19%) prijatelj.

5.2 Projekt SIBIS+

5.2.1 Opis projekta

Projekt SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society), ki ga je podprla Evropska komisija pod programom 'Information Society Technology', je potekal od januarja 2001 do junija 2003. Osrednji cilj programa SIBIS je bil razviti indikatorje, ki merijo napredke v informacijski družbi. Glavne teme projekta SIBIS so bile: internet za raziskave in razvoj, varnost in zasebnost, izobraževanje, delo in sposobnosti, družbena vključenost, e-poslovanje, e-vlada in e-zdravje. Projekt SIBIS+ pa je potekal v pridruženih članicah EU, in sicer pod imenom SIBIS+: indikatorji eEurope⁺.

V dveh poročilih SIBIS²⁶ so predstavljeni rezultati za petnajst držav članic EU, Švico, ZDA in deset držav pridruženih članic EU. Raziskava je bila v petnajstih državah članicah EU, Švici in ZDA opravljena v letu 2002, v desetih državah pridruženih članicah EU pa januarja 2003.

²⁶ gre za poročili SIBIS+ - WP 5. Country Topic Report. Country: Slovenia in SIBIS Pocket Book 2002

5.2.2 Splošni rezultati raziskave

Rezultati raziskave kažejo, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi pridruženimi članicami EU bolj razvito informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. V nekaterih indikatorjih pa Slovenija prehiteva tudi nekatere države EU (Francijo, Italijo, Portugalsko in Grčijo), predvsem v splošni uporabi osebnega računalnika in interneta.

Slovenija v primerjavi z drugimi državami, vključenimi v raziskavo, prednjači predvsem v uporabi mobilnega telefona, ki je visoko nad evropskim povprečjem. Slovenci kažejo tudi zelo visoko zanimanje za storitve s področja informacijsko-komunikacijskih tehnologij.

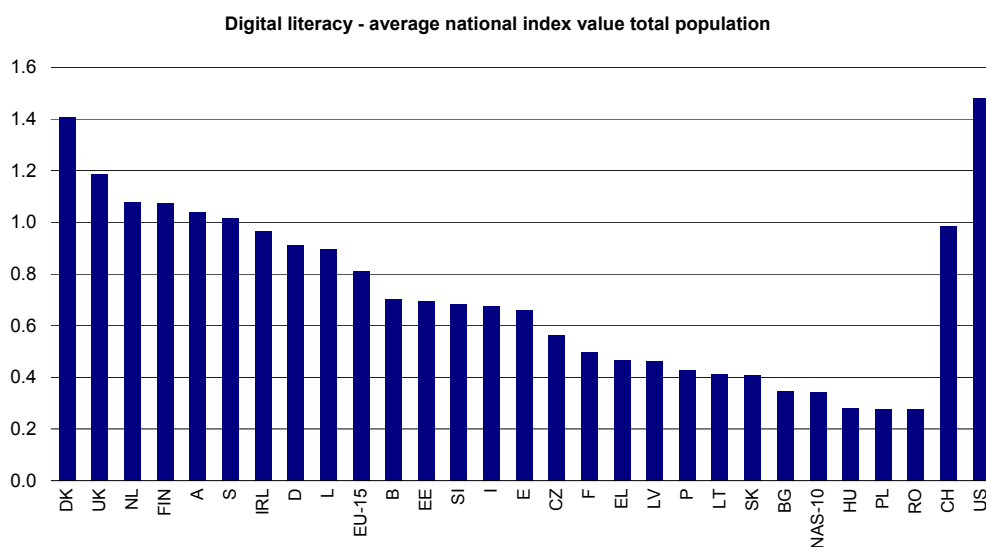
V Sloveniji obstaja velik digitalni razkorak glede na izobrazbo, saj manj izobraženi prebivalci kažejo manjše zanimanje za uporabo osebnega računalnika in interneta (poročilo SIBIS+ - WP 5; 2003: 9).

5.2.3 Digitalna pismenost v Evropi

Indeks COQS²⁷ je mera, ki vključuje štiri vrste sposobnosti uporabe interneta. Gre za splošno mero digitalne pismenosti, ki vključuje naslednje štiri vrste sposobnosti:

- komuniciranje z drugimi (prek e-pošte ali drugih spletnih metod),
- pridobivanje in inštaliranje programske opreme na računalnik,
- povpraševanje po viru informacij na internetu,
- iskanje informacij z uporabo iskalnikov.

Vse te sposobnosti so združene v indeksu COQS, in sicer so merjene na lestvici od 0 do 3, kjer 0 pomeni najnižjo možno digitalno pismenost, 3 pa najvišjo možno digitalno pismenost. V petnajstih državah članicah EU je povprečje 0,8, v desetih pridruženih članicah EU pa 0,35, medtem ko imajo ZDA oceno 1,5. Slovenija se z oceno 0,7 uvršča malo pod povprečje držav članic EU in dokaj visoko nad povprečje držav pridruženih članic EU.

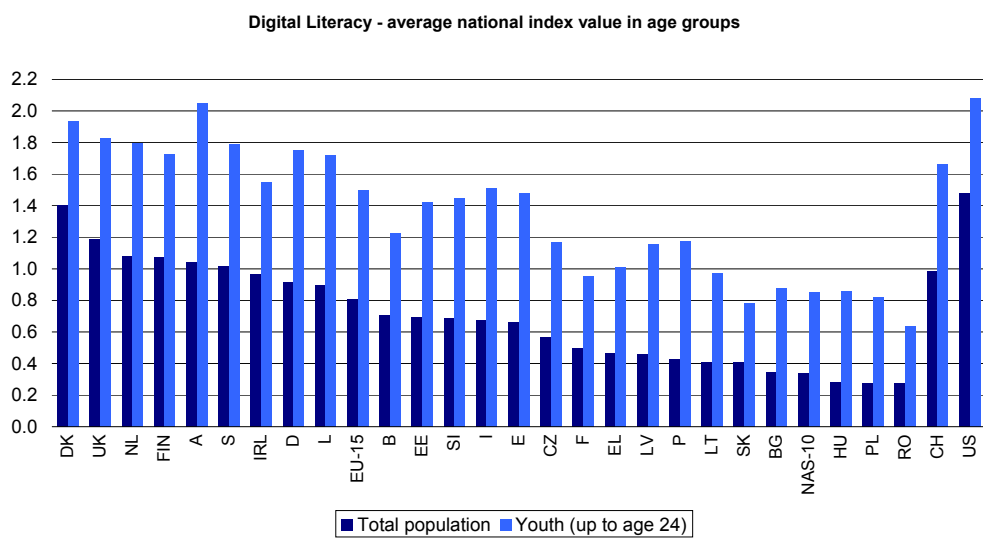

Slika 1: Digitalna pismenost – povprečni nacionalni indeks za celotno populacijo (vir: poročilo SIBIS Pocket Book 2002, 2003: 75)

²⁷ COQS: Communicating with others (by e-mail and other on-line methods), Obtaining (or downloading) and installing software on a computer, Questioning the source of information on the internet, Searching for the required information using search engines.

5.2.4 Digitalna pismenost evropske mladine

Med evropsko mladino (osebe stare do 24 let) je stopnja digitalne pismenosti dvakrat višja kot v celotni populaciji. COQS indeks kaže, da je povprečje za države članice EU 1,5 (v celotni populaciji 0,8), za pridružene članice EU pa 0,85 (v celotni populaciji 0,35). Tudi tu se Slovenija z oceno 1,4 uvršča malo pod povprečje držav članic EU. Med pridruženimi članicami ima Slovenija skupaj z Estonijo najvišjo oceno, ki je višja tudi od nekaterih držav članic EU, kot so Belgija, Grčija, Francija in Portugalska.

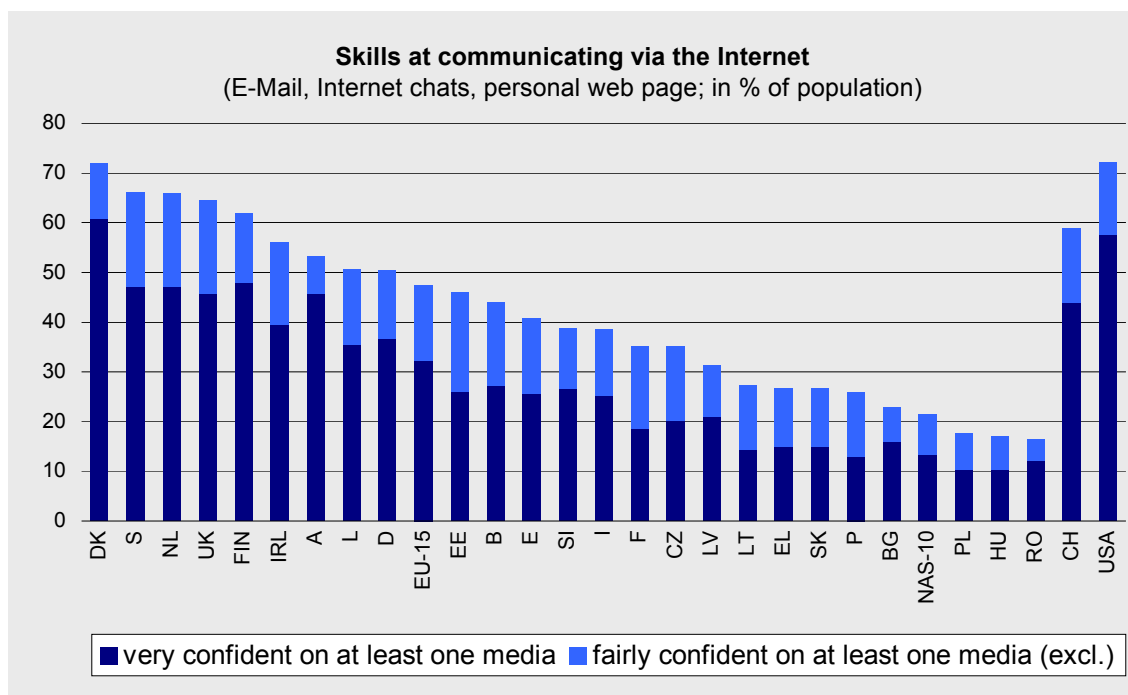

Slika 2: Digitalna pismenost evropske mladine – povprečni nacionalni indeks za mladino do 24 let (vir: poročilo SIBIS Pocket Book 2002, 2003: 76)

5.2.5 Sposobnosti za komuniciranje prek interneta

Internet je ustvarjen za komuniciranje. Sposobnost komuniciranja prek interneta je ena od temeljnih sposobnosti v informacijski družbi. Polovica populacije EU je mnenja, da so zelo ali precej samozavestni pri komuniciranju z drugimi prek interneta, kar pomeni, da so samozavestni vsaj v pisanju e-pošte in obiskovanju forumov ali osebnih strani.

V Sloveniji je 39% populacije precej samozavestne pri komuniciranju prek interneta, kar je pod evropskim povprečjem (47%), vendar pa nad povprečjem držav pridruženih članic EU in nad povprečjem Italije, Francije, Portugalske in Grčije. Glede na indikatorje informacijsko-komunikacijskih tehnologij je tak položaj Slovenije pričakovan.

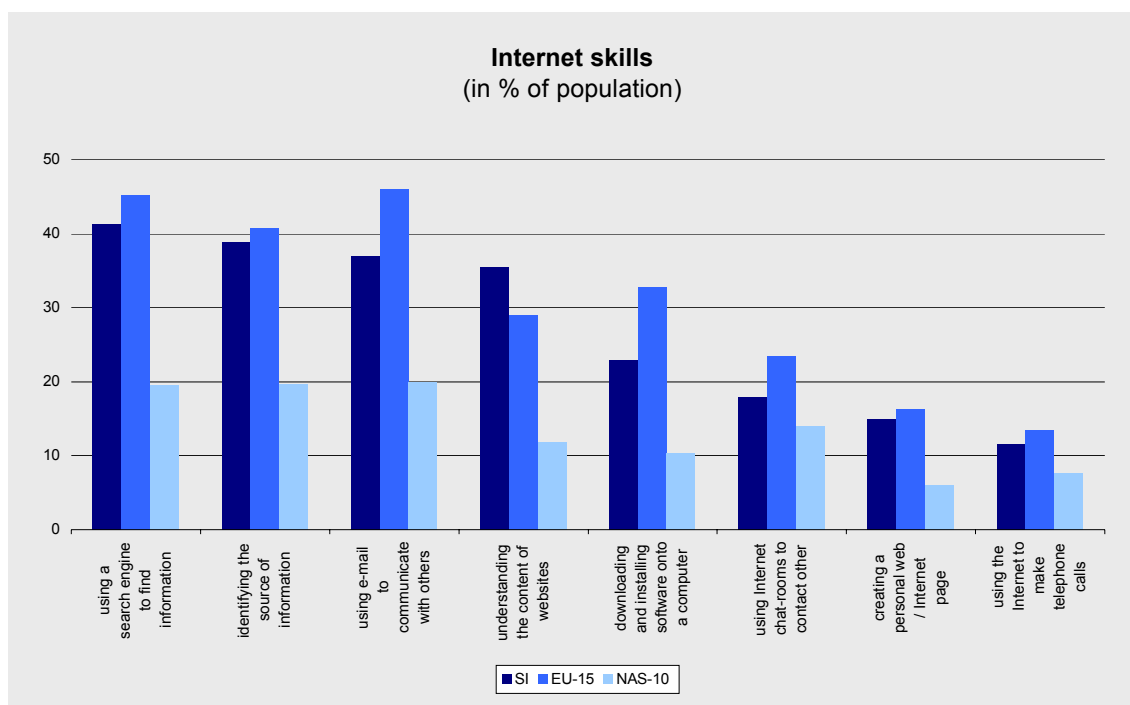
Slika 3: Sposobnosti za komuniciranje prek interneta (e-pošta, internetni forumi, osebne spletne strani; v % populacije) (vir: poročilo SIBIS+ - WP 5, 2003: 41)

5.2.6 Internetne sposobnosti

Najpomembnejša sposobnost tako na individualni kot tudi na družbeni ravni je izbiranje med velikimi količinami informacij na internetu. Prvi korak je prepoznavanje vira informacij. V EU 40% populacije meni, da so zelo oziroma precej samozavestni pri prepoznavanju vira informacij na internetu, medtem ko je take 39% slovenske populacije. 46% populacije EU izraža samozavest v komuniciranju z drugimi prek interneta, v Sloveniji pa je takih 37% prebivalcev. Slovenija je nad povprečjem EU v razumevanju vsebine spletnih strani (36% prebivalcev).

V spretnostih, kot so uporaba internetnih forumov, ustvarjanje spletnih strani in uporaba interneta za telefoniranje, pa Slovenci zaostajamo za povprečjem EU za do 10%.

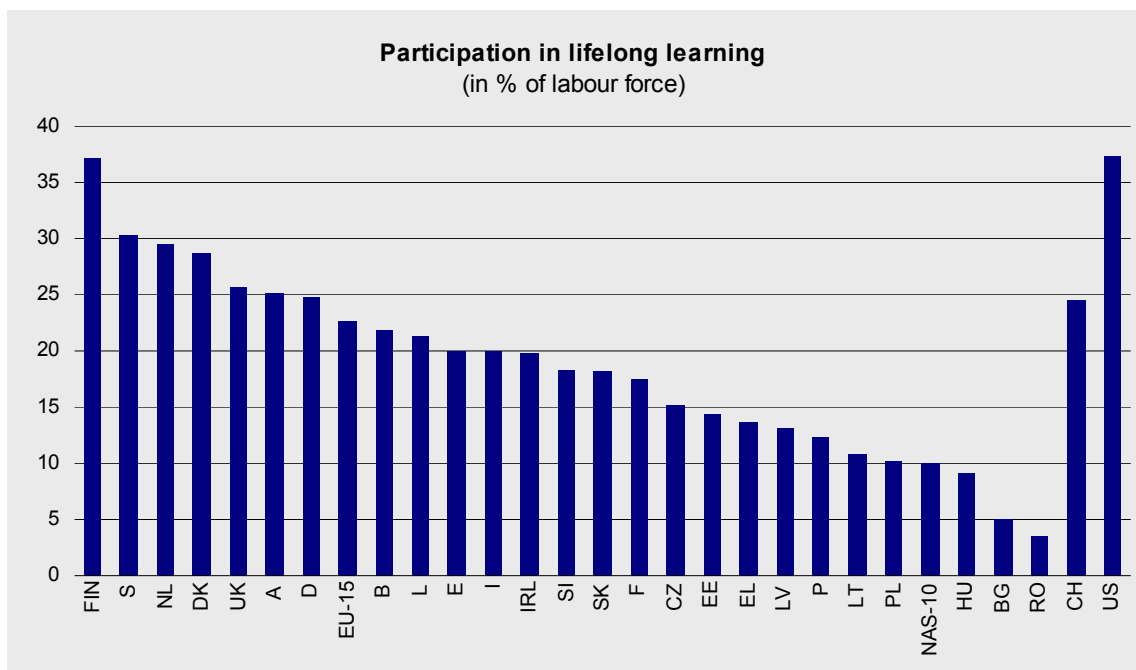
Rečemo lahko, da Slovenija v internetnih sposobnostih le malo zaostaja za povprečjem EU.

Slika 4: Internetne sposobnosti (v % populacije) (vir: poročilo SIBIS+ - WP 5, 2003: 42)

5.2.7 Vključenost v vseživljenjsko izobraževanje

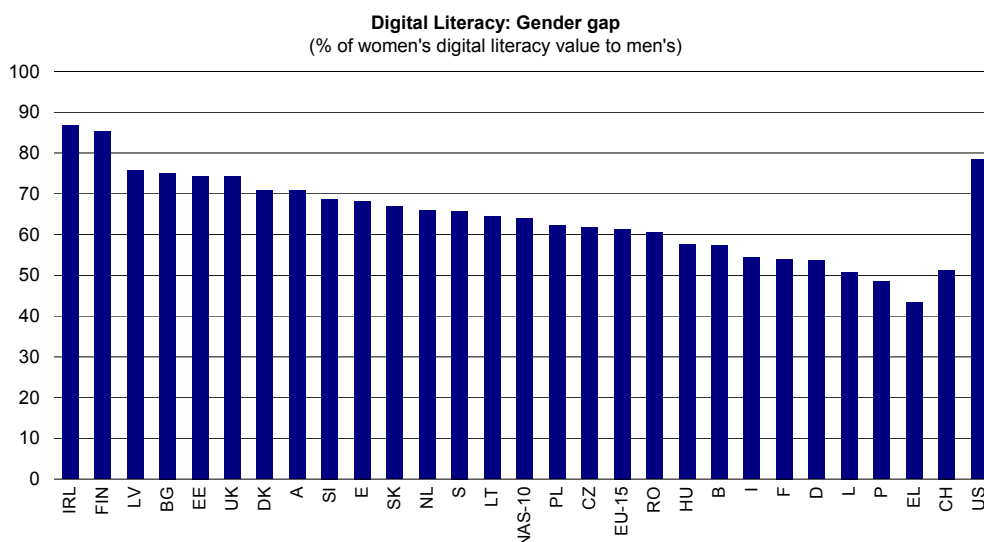
Pomen znanja v informacijski družbi narašča, saj skrajševanje inovacijskega kroga hitro proizvaja novo znanje. Zato je uporaba znanja zelo pomembna, če hočemo ostati konkurenčni na trgu dela. Za delovno silo je velikega pomena pridobivanje novega znanja s permanentnim izobraževanjem. Z izobraževanjem se namreč izboljšujejo možnosti za iskalce službe, prav tako pa tudi produktivnost zaposlenih. Pri vključenosti delovne sile v vseživljenjsko učenje so razlike med državami članicami EU in pridruženimi članicami EU dokaj velike, saj 23% delovne sile v državah članicah EU sodeluje v takem izobraževanju, med pridruženimi članicami pa je take le 10% populacije.

Slika 5: Vključenost v vseživljenjsko izobraževanje (v % populacije) (vir: poročilo SIBIS+ - WP 5, 2003: 38)

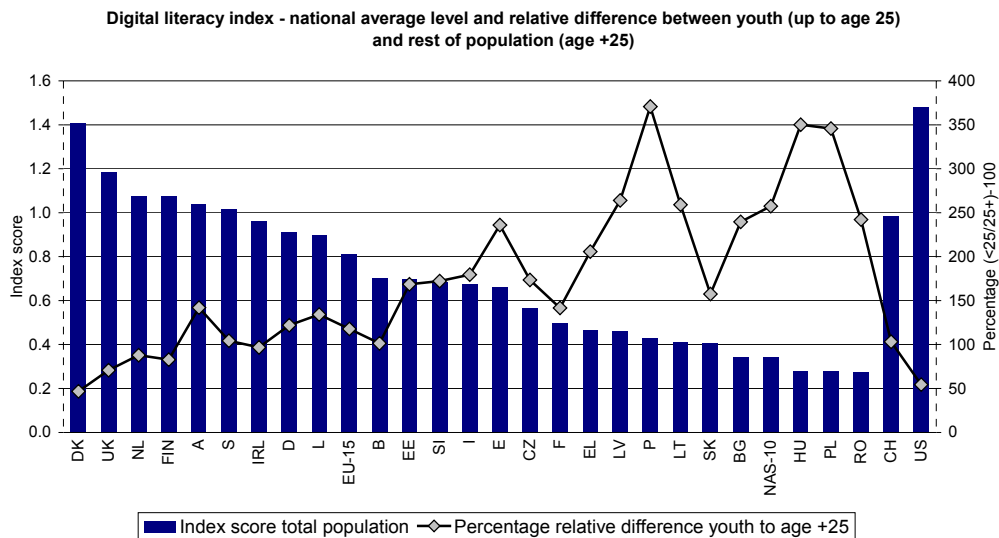
5.2.8 Digitalna pismenost glede na demografske značilnosti

Sposobnosti potrebne za digitalno pismenost so neenako porazdeljene med moškimi in ženskami, kar velja za vse proučevane države (petnajst držav članic EU, deset držav pridruženih članic EU, Švico in ZDA). Pomembno je, da med državami članicami EU obstaja večji razkorak med moškimi in ženskami v državah, ki imajo nizko stopnjo digitalne pismenosti v celotni populaciji. Takega pojava pa ne zasledimo v državah pridruženih članicah EU. Državi z najmanjšo razliko med spoloma v digitalni pismenosti sta Irska in Finska. Slovenija se uvršča dokaj visoko z indeksom 0,8 med moškimi in 0,6 med ženskami.

Slika 6: Digitalna pismenost – razlike med spoloma (v % indeksa pri ženskah v primerjavi z indeksom pri moških) (vir: poročilo SIBIS Pocket Book 2002, 2003: 77)

Na splošno lahko rečemo, da je digitalna pismenost večja v severnih državah EU in manjša v južnih državah EU. Prav tako imajo v povprečju države članice EU višjo stopnjo digitalne pismenosti kot države pridružene članice EU. Ti dve ugotovitvi veljata tako za celotno populacijo kot tudi za evropsko mladino. Vseeno pa lahko rečemo, da obstajajo razlogi, da bodo te razlike v prihodnosti izginile. Relativne razlike v indeksu COQS med mladino in ostalo populacijo so veliko večje v državah z nižjo stopnjo digitalne pismenosti kot v državah z visoko stopnjo informacijske pismenosti. To kaže na to, da se bodo stopnje digitalne pismenosti izenačile, ko bodo države napredovale v uporabi interneta.

Slika 7: Digitalna pismenost – povprečna vrednost indeksa za celotno populacijo in relativna razlika med mladino (do 25 let) in ostalo populacijo (25 let in več) (vir: poročilo SIBIS Pocket Book 2002, 2003: 78)

5.3 Glavne ugotovitve raziskav ALLS (za Slovenijo) in SIBIS+

V Sloveniji $\frac{3}{4}$ uporabnikov osebnega računalnika uporablja internet. Med njimi je veliko takih, ki internet uporabljajo za splošno iskanje in izobraževanje ter branje novic, kar so zelo spodbudni podatki, saj te aktivnosti pripomorejo k višanju stopnje znanja med prebivalstvom.

V splošnem lahko rečemo, da je stopnja informacijske pismenosti najvišja v ZDA, sledijo ji države članice EU, tem pa države pridružene članice EU. Slovenija se uvršča visoko med države pridružene članice EU, poleg tega tudi prehiteva nekatere države članice EU.

Zato lahko rečemo, da je stopnja informacijske pismenosti v Sloveniji na dokaj visoki ravni in se lahko v prihodnosti poviša z večanjem deleža uporabnikov interneta v celotni populaciji. S tem bomo dohiteli raven informacijske pismenosti v državah članicah EU.

6 ZAKLJUČEK

Maines in Chen (Maines in Chen, 1996: xiii) razumeta informacijske tehnologije kot načrt za družbeno delovanje, ki izboljšuje človeške čute. Ljudje smo namreč ustvarjeni za delovanje na družbeni ravni in informacijsko-komunikacijske tehnologije pomenijo še dodatni način komuniciranja z drugimi ljudmi. Poleg tega nam uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij omogoča iskanje informacij, ki jih potrebujemo za reševanje problemov, na katere naletimo v vsakdanjem življenju.

Življenje v informacijski družbi od nas zahteva visoko produktivnost na delovnem mestu, zato se moramo nenehno izobraževati, da se lahko uspešno uveljavljamo na trgu delovne sile. Le posamezniki, ki sledijo dogajanju in novostim v informacijski družbi, so na poti do uspeha tako na osebni kot tudi družbeni ravni. Da pa bi lahko učinkovito sledili napredkom, ki jih prinašajo informacijsko-komunikacijske tehnologije, moramo iskati, uporabljati in shranjevati informacije, ki nam jih ponujajo nove tehnologije, predvsem uporaba interneta. Osebe, ki znajo najti, uporabiti in oceniti vrednost dobljene informacije, so informacijsko pismene.

Za večanje stopnje informacijske pismenosti prebivalcev je potrebno izvajati informacijsko opismenjevanje že v osnovnih šolah. V Sloveniji je izbirni predmet informacijsko opismenjevanje vključen v novo devetletno šolo, poleg tega pa je tudi naloga knjižničarjev v sodelovanju z učitelji, da učence naučijo, kako priti do dobrih virov informacij, jih znati uporabiti in kritično oceniti. Zgodnje informacijsko opismenjevanje, zadostna opremljenost gospodinjstev, šol in organizacij z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami ter visoka stopnja uporabe interneta med prebivalstvom so glavne komponente, ki vodijo do višanja stopnje informacijske pismenosti med prebivalstvom in s tem do dohitevanja razvitejših evropskih držav. Poleg tega se je potrebno izobraževati skozi vse življenje, da bomo lahko kos novim izzivom, ki nas čakajo v prihodnosti.

7 LITERATURA

- (1998): »Presidential Committee on Information Literacy: Final Report«. <http://www.ala.org>. 25. julij 2003.
- (1998): Information Power: Building Partnership for Learning. American Library Association, Chicago in London.
- (2000): »ALLS: Information and Communication Technology Literacy Assessment Framework«. Adult Literacy and Lifeskills Survey. Draft. <http://www.ets.org/all/survey.html>. 28. april 2003.
- (2001): eEurope⁺: skupna prizadevanja za uvedbo informacijske družbe v Evropi. Akcijski načrt, ki so ga pripravile države kandidatke s podporo Evropske komisije.
- (2003): SIBIS Pocket Book 2002/03. Measuring the Information Society in the EU, the EU Accession Countries, Switzerland and the US. Draft.
- (2003): SIBIS+ - WP 5. Country Topic Report. Country: Slovenia.
- »Definitions, Standards and Competencies Related to Information Literacy«. <http://www.infolit.org/definitions/index.html>. 29. julij 2003.
- »Informacijska pismenost (informacijsko opismenjevanje)«. <http://www.beepworld3.de/members29/udkleksikon/informacijskapismeno.htm>. 25. april 2003.
- »Information Literacy in a Nutshell: Basic Information for Academic Administrators and faculty«. <http://www.ala.org>. 25. julij 2003.
- »Introduction to Information Literacy«. <http://www.ala.org>. 27. julij 2003.
- Bell, Daniel (1973): The Coming of Post-Industrial Society. Basic Books, New York.
- Bešter, Janez (2000): »Znanje in vsebine informacijske družbe«. V: Berce, Jaro (ur.): Informacijska družba kot izziv Sloveniji: javna predstavitev mnenj. Državni zbor Republike Slovenije, Ljubljana.
- Bregar, Lea: »Študij na daljavo – nove poti komuniciranja v procesu izobraževanja«. <http://www.ef.uni-lj.si/ncp/papers/sndkomun.doc>. 23. junij 2003.
- D'Orville, Hans: »Towards the Global Knowledge and Information Society – The Challenges for Development Cooperation«. <http://www.undp.org/info21/public/pb-challenge.html>. 25. julij 2003.
- Directory of Online Resources for Information Literacy (DORIL). <http://www.lib.usf.edu/ref/doril/definitions.html>. 25. julij 2003.
- Gams, Matjaž (1998): »Informacijska družba za Slovenijo«. V: Gams, Matjaž in Bavec, Cene (ur.): Informacijska družba, zbornik konference. Institut Jožef Stefan, Ljubljana, str. 1-4.
- Gerlič, Ivan (2000): »Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju«. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Grčar, Andreja: »Informacijska pismenost v digitalni knjižnici«. <http://rcun.uni-lj.si/primoz/Besedila/Grcarprimerjalno.htm>. 25. april 2003.
- Haywood, Trevor (1997): Info-bogataši – Info-reveži: dostop in izmenjava v globalni informacijski družbi. Institut informacijskih znanosti, Maribor.
- Jones, Steven (1998): »Information, Internet and Community: Notes Toward an Understanding of Community in the Information Age«. V: Jones, Steven: Cybersociety 2.0: Revisiting Computer-Mediated Communication and Community. Sage, Thousand Oaks, London in New Delhi, str. 1-34.

- Lyon, David (1988): *The Information Society: Issues and Illusions*. Polity Press, Cambridge.
- Lyon, David (1995): »The Roots of the Information Society Idea«. V: Heap, Nick et al. (ur.): *Information Technology and Society. A Reader*. Sage Publications, London.
- Maines, David R. in Chen, Shing-Ling (1996): »Information and Action: An Introduction to Carl Couch's Analysis of Information Technologies«. V: Couch, Carl J.: *Information Technologies and Social Orders*. Aldine de Gruyter, New York.
- Naisbitt, John (1984): *Megatrends*. Warner, New York.
- Novljan, Silva (1998): »Knjižnična vzgoja mora postati sestavni del informacijske pismenosti«. *Vzgoja in izobraževanje*, letnik 29, št. 2, str. 16-20.
- Ogris, Oliver (2001): »Model informacijskega opismenjevanja v srednjih šolah«. *Organizacija*, letnik 34, št. 8, str. 551-555.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <http://www.oecd.org>.
- Petermanec, Zdenka: Knjižnični informacijski sistem. http://epf-oi.uni-mb.si/clani/bobek/Pos_informatika/COBISS.pdf. 2. avgust 2003.
- Pivec, Franci (2001): »Informacijska družba in knjižnice«. http://home.izum.si/IZUM/novice_Inf_druzba_in_knjiznice.pdf. 16. junij 2003.
- Raba interneta v Sloveniji (RIS). <http://www.ris.org>
- Robins, Kevin in Webster, Frank (1995): »Dangers of Information Technology and Responsibilities of Education«. V: Finnegan, Ruth, Salaman, Graeme in Thompson, Kenneth (ur.): *Information Technology: Social Issues: A Reader*. The Open University Press, London, str. 145-162.
- Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS). <http://www.sibis-eu.org>
- Vehovar, Vasja in dr. (2002): »Digitalni razkorak v Sloveniji«. *Družboslovne razprave*, letnik 18, št. 40, str. 83-106.
- Vehovar, Vasja in dr. (2003): »Digitalna pismenost«. Raziskovalno poročilo projekta RIS (Raba interneta v Sloveniji).
- Webster, Frank (1995a): »Information and the Idea of an Information Society«. V: Webster, Frank: *Theories of the Information Society*. Routhledge, London, str. 6-29.
- Webster, Frank (1995b): »The Information Society as Post-Industrialism: Daniel Bell«. V: Webster, Frank: *Theories of the Information Society*. Routhledge, London, str. 30-51.
- Webster, Frank in Robins, Kevin (1999): »The Long History of the Information Revolution«. V: Webster, Frank in Robins, Kevin: *Times of the Technoculture*, str. 89-110.
- Žumer, Francesca (2000): »Vloga šolske knjižnice pri informacijskem opismenjevanju učencev v osnovni šoli«. *Sodobna pedagogika*, letnik 51, št. 2, str. 92-100.

8 PRILOGA: Vprašalnik ALLS

77. UVOD1.1

enter

Naslednjih nekaj vprašanj se nanaša na vašo osebno uporabo različnih tehnologij, bodisi doma ali na delu, bodisi kje drugje .

78. L1

Kako pogosto ste v tipičnem mesecu uporabljali naslednje?

	dnevno	nekajkrat na teden	enkrat na teden	nekajkrat na mesec	občasno	nikoli
Mobilni telefon	1	2	3	4	5	6
Kalkulator	1	2	3	4	5	6
Fax	1	2	3	4	5	6
Fiksni telefon z namenom informiranja	1	2	3	4	5	6
Fiksni telefon z namenom nakupovanja ali urejanja bančnih računov	1	2	3	4	5	6
Bankomat	1	2	3	4	5	6

79. L2

Ali ste že kdaj uporabljali osebni računalnik?

1. da
2. ne

80. L3

Kdaj ste ga nazadnje uporabljali?

1. v tem tednu
2. v tem mesecu
3. 1 do 6 mesecev nazaj
4. 7 do 12 mesecev nazaj
5. več kot eno leto nazaj

81. L4

Koko pogosto ste ga v tipičnem mesecu uporabljali za...

	dnevno	nekajkrat na teden	enkrat na teden	nekajkrat na mesec	občasno	nikoli
Pisanje in urejanje besedila	1	2	3	4	5	6
Vodenje računov	1	2	3	4	5	6
Statistične analize	1	2	3	4	5	6
Urejanje grafov, slik, predstavitev	1	2	3	4	5	6
Programiranje oz. pisanje računalniških programov	1	2	3	4	5	6
Urejanje osebnega koledarja ali urnika	1	2	3	4	5	6
Učenje	1	2	3	4	5	6
Pridobivanje informacij s CD-jev ali DVD-jev	1	2	3	4	5	6
Igranje računalniških iger	1	2	3	4	5	6

drugo 1 2 3 4 5 6

82. L4A

vpišite druge namene

... .

.....

.....

.....

83. L5

Ali ste že kdaj uporabljali internet?

1. da

2. ne

84. L6

Kdaj ste ga nazadnje uporabljali?

1. v tem tednu

2. v tem mesecu

3. 1 do 3 mesece nazaj

4. 4 do 6 mesecev nazaj

5. 7 do 12 mesecev nazaj

6. več kot eno leto nazaj

85. L7

Kako pogosto ste ga v tipičnem mesecu uporabljali za...

	dnevno	nekajkrat na teden	enkrat na teden	nekajkrat na mesec	občasno	nikoli
Elektronsko pošto (email)	1	2	3	4	5	6
Sodelovanje v diskusijskih skupinah (IRC, novičarske skupine, forumi)	1	2	3	4	5	6
Nakupovanje	1	2	3	4	5	6
Bančništvo	1	2	3	4	5	6
Splošno izobraževanje	1	2	3	4	5	6
Poslušanje radia	1	2	3	4	5	6
Iskanje ali shranjevanje glasbe	1	2	3	4	5	6
Branje novic in trenutnih dogodkov	1	2	3	4	5	6
Branje on-line revij	1	2	3	4	5	6
Branje on-line poročil ali dokumentov	1	2	3	4	5	6
Iskanje zdravstvenih informacij	1	2	3	4	5	6
Iskanje informacij o potovanjih ali vremenu	1	2	3	4	5	6
Iskanje vladnih informacij	1	2	3	4	5	6
Igranje iger z drugimi	1	2	3	4	5	6
Splošno brskanje	1	2	3	4	5	6
Drugo	1	2	3	4	5	6

86. L7A

vpišite druge namene

...

.....

.....

.....

87. L9

Ali ste v zadnjih 12 mesecih uporabljali računalnik na delovnem mestu (če opravljate več različnih del, imejte v mislih tistega, ki ga opravljate največ časa)?

1. da
2. ne

88. L10

Kolikšen odstotek delovnega časa ste ga v tipičnem mesecu uporabljali?

1. manj kot 10%
2. vsaj 10%, a manj kot 25%
3. vsaj 25%, a manj kot 50%
4. vsaj 50%, a manj kot 75%
5. vsaj 75%, a manj kot 90%
6. 90% in več

89. L11

Ali ste v zadnjih 12 mesecih pri svojem delu na novo začeli uporabljati kakšen računalniški program (npr. Corel Draw, Microsoft Office, Windows 98 ipd.) ali njihove posodobitve?

1. da
2. ne

90. L12

Ali ste se morali naučiti dodatnih računalniških veščin, da ste jih lahko uporabljali?

1. da
2. ne

91. L13

Ali ste v zadnjih 12 mesecih pri svojem delu začeli uporabljati novo računalniško strojno opremo (npr. nov računalnik, posodobitvene komponente, tiskalnik ipd.)?

1. da
2. ne

92. L14

Ali ste se morali naučiti dodatnih računalniških veščin, da ste jo lahko uporabljali?

1. da
2. ne

93. L15

Ali običajno pri svojem delu uporabljate katero izmed sledečih tehnologij?

da ne

Računalniško podprte raziskovalne ali medicinske naprave	1	2
Računalniško prodajno opremo, npr. blagajne	1	2
Industrijske robote	1	2
Računalniške proizvodne ali oblikovalske sisteme (npr. CAD)	1	2
Elektronske osebne organizatorje	1	2
Kalkulator	1	2
Mobilni telefon	1	2
Fax	1	2

94. A13

*mišljen PC - osebni računalnik***Ali imate v vašem gospodinjstvu namizni računalnik z miško in tipkovnico?**

1. da
2. ne

95. A112

Ali imate v vašem gospodinjstvu prenosni računalnik (notebook), enake kategorije

1. da
2. ne

96. L16

Ali imate tudi osebni dostop do računalnika v vašem gospodinjstvu?

1. da
2. ne

97. L18

Koliko ur v tipičnem mesecu uporabljate računalnik doma?

1. ga ne uporablja
2. manj kot 5 ur
3. med 5 in 10 ur
4. med 10 in 20 ur
5. med 20 in 30 ur
6. med 30 in 40 ur
7. med 40 in 50 ur
8. med 50 in 60 ur
9. več kot 60 ur

98. L17

Ali imate v vašem gospodinjstvu dostop do interneta?

1. da
2. ne

99. L17X

*Možnih je več odgovorov.***Na kakšen način ima vaše gospodinjstvo urejeno povezavo z internetom?**

Le risposte possibile sono: Klicni dostop prek navadnega analognega modema -- Klicni dostop prek ISDN -- ADSL -- Kabelski dotop -- brezžična povezava/mobilni dostop -- Satelitski dostop -- Drugo... -- .

!!! vec moznih odgovorov, kar pomeni, da spodbujaj cim vec navedb...

1. Klicni dostop prek navadnega analognega modema
2. Klicni dostop prek ISDN

3. ADSL
4. Kabelski dotop
5. brezžična povezava/mobilni dostop
6. Satelitski dostop
97. Drugo...

100. ISDN

Ali ste v vašem gospodinjstvu razmišljali o ISDN dostopu do interneta?

Le risposte possibile sono: smo razmišljali -- nismo razmišljali, čeprav poznam ISDN -- ne poznam ISDN dovolj dobro -- .

1. smo razmišljali
2. nismo razmišljali, čeprav poznam ISDN
3. ne poznam ISDN dovolj dobro

101. ISDN2

Nameravate nabaviti ISDN v naslednjih 6 mesecih?

Le risposte possibile sono: da -- ne -- .

1. da
2. ne

102. KABEL

Ali ste v vašem gospodinjstvu že razmišljali o dostopu do interneta preko kabelskega omrežja?

Le risposte possibile sono: smo razmišljali -- nismo razmišljali, čeprav poznam kabelsko ponudbo -- ne poznam kabelske ponudbe dovolj dobro -- .

1. smo razmišljali
2. nismo razmišljali, čeprav poznam kabelsko ponudbo
3. ne poznam kabelske ponudbe dovolj dobro

103. KABEL2

Nameravate nabaviti kabelski dostop v naslednjih 6 mesecih?

Le risposte possibile sono: da -- da, če bo možen -- ne -- .

1. da
2. da, če bo možen
3. ne

104. ADSL

Ali ste v vašem gospodinjstvu že razmišljali o ADSL dostopu do interneta?

Le risposte possibile sono: smo razmišljali -- nismo razmišljali, čeprav poznam ADSL -- ne poznam ADSL dovolj dobro -- .

1. smo razmišljali
2. nismo razmišljali, čeprav poznam ADSL
3. ne poznam ADSL dovolj dobro

105. ADSL2

Nameravate nabaviti ADSL v naslednjih 6 mesecih?

Le risposte possibile sono: da -- da, če bo možen -- ne -- .

1. da
2. da, če bo možen
3. ne

106. L19

Ali ste v tipičnem mesecu uporabljali računalnik...

Le risposte possibile sono: PRI PRIJATELJU DOMA -- PRI SORODNIKI DOMA -- V KNJIŽNICI -- V LOKALIH

**Z DOSTOPOM DO INTERNETA -- V IZOBRAŽEVALNI USTANOVI -- V USTANOVI, KJER PROSTOVOLJNO
DELAJE -- drugje -- nikjer -- Samo doma -- .**

!!! vec moznih odgovorov, kar pomeni, da spodbujaj cim vec navedb...

1. PRI PRIJATELJU DOMA
2. PRI SORODNIKI DOMA
3. V KNJIŽNICI
4. V LOKALIH Z DOSTOPOM DO INTERNETA
5. V IZOBRAŽEVALNI USTANOVI
6. V USTANOVI, KJER PROSTOVOLJNO DELATE
7. drugje
8. nikjer
9. Samo doma

107. L19A

kje drugje?

... .

.....

.....

.....

108. UVOD3.1

enter

Naslednjih nekaj vprašanj se nanaša na vaše trenutno računalniško znanje. .

109. L20

samo en možen odgovor

Ali ste začeli uporabljati računalnik predvsem zaradi...

Le risposte possibile sono: Svojega dela -- Šole oz. izobraževanja -- Osebnih interesov -- drugo -- .

1. Svojega dela
2. Šole oz. izobraževanja
3. Osebnih interesov
4. drugo

110. L20A

vpišite druge

... .

.....

.....

.....

111. L21

Kako uporabni so bili za vas naslednji načini učenja za delo z računalnikom?

Le risposte possibile sono: zelo uporabni -- delno uporabni -- neuporabni -- nisem uporabljal(a) tega načina -

- .

	zelo uporabni	delno uporabni	neuporabni	nisem uporabljal(a) tega načina
Tečaj na vaši šoli, fakulteti ali drugi izobraževalni ustanovi	1	2	3	4
Tečaj, ki ga je financiral vaš delodajalec	1	2	3	4

Učenje na delovnem mestu, pri katerem vam je pomagal usposobljeni sodelavec	1	2	3	4
Pomoč družinskih članov ali prijateljev	1	2	3	4
Uporaba računalniških priročnikov oz. on-line pomoč, ki vam jo je posredoval izdelovalec računalnikov oz. programske opreme	1	2	3	4
Učenje s poskusi in napakami	1	2	3	4
drugo...	1	2	3	4

112. L21A

vpišite druge načine

....

.....

.....

.....

113. L22

Prosim povejte, kako se strinjate z naslednjimi trditvami, na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pa močno se ne strinjam, 5 pomeni močno se strinjam!

	močno se ne strinjam	se ne strinjam	niti se strinjam, niti se ne strinjam	se strinjam	močno se strinjam
Moj nivo računalniškega znanja zadostuje mojim trenutnim potrebam	1	2	3	4	5
V naslednjih 12 mesecih načrtujem nadaljnje učenje računalniških veščin	1	2	3	4	5
Brez težav namestim ali posodobim programsko opremo	1	2	3	4	5
Računalniki so mi omogočili, da naredim več v krajšem času	1	2	3	4	5
Računalniki so mi omogočili, da lažje dobim koristne informacije	1	2	3	4	5
Računalniki so mi omogočili, da sem se naučil tudi drugih znanj oz. veščin, ne samo računalniških	1	2	3	4	5
Računalniki so mi pomagali komunicirati z drugimi ljudmi	1	2	3	4	5
Računalniki so mi pomagali pri doseganju poklicnih ciljev	1	2	3	4	5
Z uporabljanjem računalnikov je moje življenje postalo bolj stresno	1	2	3	4	5
Raje bi videl(a), da mi ne bi bilo treba uporabljati računalnika vsak dan	1	2	3	4	5

114. L23

Ali vas zanima, da bi začeli uporabljati računalnik?

1. da

2. ne

115. L24

samo en možen odgovor

Kaj je največja ovira, da ne uporabljate računalnika?

Le risposte possibile sono: Cena -- Dostop -- Pomanjkanje znanja -- Pomanjkanje časa -- Strah -- Nezmožnost -- Nimam potrebe -- Drugo -- .

1. Cena
2. Dostop
3. Pomanjkanje znanja
4. Pomanjkanje časa
5. Strah
6. Nezmožnost
7. Nimam potrebe
8. Drugo

116. L24A

vpišite kaj

... .

.....

.....

.....

117. L25

Ali pričakujete, da boste v naslednjih 12 mesecih uporabljali računalnik doma, pri delu, v šoli, pri prijateljih ali znancih, na javnem mestu?

Le risposte possibile sono: da -- ne -- .

1. da
2. ne

118. L26

Kaj mislite, da bo vaš najbolj koristen vir informacij o tem, kako uporabljati računalnik?

Le risposte possibile sono: Tečajji, ki jih organizira vaš delodajalec -- Drugi samostojni tečajji -- Sodelavci -- Družinski člani -- Prijatelji -- Vi sami -- Drugo -- .

1. Tečajji, ki jih organizira vaš delodajalec
2. Drugi samostojni tečajji
3. Sodelavci
4. Družinski člani
5. Prijatelji
6. Vi sami
7. Drugo

119. L26A

vpišite kaj

... .

.....

.....

.....